

3. fejezet. Szűz Mária.

Mariologia.

Jézus Krisztussal mindig együtt kell gondolni anyját, Máriát. «Mindenesetre elég lehetett maga Krisztus; hisz most is minden elégségünk tőle van. De nem volt jó nekünk, az embernek egyedül lennünk; hanem úgy illett, hogy üdvösségünknel ott szerepeljen mindkét nem».¹ Úgy tetszett ugyanis Istennek, hogy az Ige ne új teremtes útján, hanem Szűz Máriától való születés útján öltön testet. Ezzel Szűz Mária egészen sajátos személyes kapcsolatba került a megtestesülés és megváltás titkával. Mint Isten-anyának a teremtett személynek adható legmagasabb természetfölötti kiváltság jutott osztályrészéül; az Isten-anyaságból mint forrásból fakadnak érintetlen szüzessége, szeplőtelen szentsége és testi-lelki megdicsőülése.

Igy Szűz Mária kiváltságos helyzeténél fogva az egyetlen teremtmény, aki személyes jellegével dogmáknak és a dogmatikának tárgya (mások, mint pl. Szent Péter csak hivataluknál fogva szerepelnek a dogmatikában). De ami ennél több: *Szűz Mária a dogmatikának drága-gyöngy kompendiuma*, mert a kinyilatkoztatásnak nagy titkai mind ő benne virágnak ki: a Szentháromság örök teremtői «Legyen» szavával, azaz örök előrerendelésével megteremtette azt a szűzi földet, melyből a második tökéletes Ádámot készült alkotni. Mária pedig «Legyen nekem a te igéd szerint» szavával a megtestesülés titkának együttokozója, és a Szentháromságnak egészen sajátos értelemben temploma lett. Mint az Üdvözítő megváltó tevékenységének első és legszebb virága Mária az egyes emberek megszentelésének első és tiszta példaképe; testi-lelki szeplőtelenességében az elveszett paradicsomnak megújítása és élő emléke. Mint a Megváltó anyja a megváltás gyümölcseinek közvetítésében az Egyháznak előképe és hatékony együttműködő szerve; megdicsőültségében a teremtés végállapotának, az eszchatológiának elővételezése. Miként a mariologia a dogmatika testének közepén helyezkedik el, miként a gót dómok architektonikai vonalai a kőrózsában egyesülnek és nyernek művészi betetőzést, úgy Szűz Máriában, a titkos értelmű rózsában virágnak ki a kinyilatkoztatásnak leggyöngédebb és legfélelmebb titkai. Ezért méltán énekl az Egyház Szűz Máriáról: *Cunctas haereses sola interemisti in universo mundo*; Szűz Mária egymaga az összes eretnekségek diadalmas cáfolata, és a katolikus igazság győzelmi lobogója. Innen van, hogy az eretnekségek az ebjonitizmus és nesztorianizmus óta a protestantizmusig és napjaink racionalizmusáig ösztönös következetességgel és ádázssággal tépdetik a természetfölötti mezők e legszebb virágát.

Mária nevének jelentése és eredete nem biztos. Eredeti formája lehet מַרְיָם (l. Mózes néne), aram. מַרְיָם = úrnő. A héber alapján lehet a מַרְיָה tőből is értelmezni mint tusakodót. A מַיִר = myrrha-ból való származtatás a legrégebb és legkedveltebb magyarázatok egyike. A מַרְיָה tőből lehet testes (teli, délceg, szép; így Bardenhewer; ezt természetesen keleti értékelés szerint kell venni); hasonlóképpen a régiek így is értelmezték: sugár, erős, deli termetű. Ha a מַרְיָה részt főnévnek vesszük, lehet מַרְיָה keserű tenger, vagy tenger csöppje (stilla maris, ebből elírással Hieronymus óta stella maris, tenger csillaga). Értelmezték úgy is מַרְיָה = keserves, keserű, sujtott; Grimme újabban így akarja megfejteti: Rokonom a Fölséges, t. i. Jahve. Ezek az értelmezések mind alkalmasak termékeny elmélésre.

Történeti áttekintés. Az *őszövség* mikor a legünnepélyesebben szól a Megváltó titokzatos eredetéről vagy hivatásáról, rövid de sokat mondó kijelentésekben megemlékezik anyjáról is. Azonkívül számos típus és Szűz Máriára alkalmazható hely (különösen az örök személyes bölcseségről szólók) színezik és gazdagítják Szűz Máriának bibliai képét. Az

¹ Bernard. Sermo de 12 praerog. 1.

újszövetség egész figyelmét Jézus Krisztus köti le. Szűz Mária természetszerűen háttérben marad, ami az ő tökéletes aláztatának és tartózkodó lelkületének teljesen megfelelő helyzetet teremt számára szent Fia mellett. De nincs Máriának az a kiválósága, mely legalább jelezve ne volna az újszövetségben. Ugyanez a tartózkodás észlelhető az első három keresztény században. A 4. század Krisztus teljes isteni és emberi természetével kapcsolatban Mária szüzességét és igaz Krisztus-anyaságát állapítja meg; az 5. században az *efezusi zsinat* Mária jelességeinek gyökerét, az istenanyai méltóságot ünnepélyesen kimondja és ezzel elmozdíthatatlanul lerakja a mariologia egyik sarkkövét. Ettől az időtől kezdve Mária dicsősége ünnepekben is egyre beszédesebben jut kifejezésre, és ezekre az *ünnepekre szóló beszédek* a mariologiai dogmatikai elmélődések rendes irodalmi formáját teszik (Hesychius, Modestus, Sophronius jeruzsálemiek; Andreas Cretensis, Joannes Damascenus, Germanus Constantin., Theodorus Studita; később Petrus Damiani, Anselmus; a legkiválóbb Mária-beszédek szerzői Szent Bernát, villanovai Tamás és Bossuet). A 12. század óta özönével jelennek meg a legkülönbözőbb épületes művek; de egyben megindul a rendszeres és elmélyedő dogmatikai tárgyalás is. *Thom* III 27-ben a mariologia kellő helyen van beiktatva a dogmatika testébe. A protestáns támadásokkal szemben a nagy dogmatikusok történetileg is kimélyítik a mariológiát, azonban mélyen be a 19. századig nem mindig kellő kritikával értékesítik a régi forrásokat. IX. Pius pápa 1854-ben a *szeplőtelen fogantatás* dogmává emelésével megerősítette a mariologia második alappillértét.

Irodalom. a) Gyűjteményes munkák: G. Koll Wegweiser in die mariologische Literatur von 1850 bis 1900 ²1905; J. J. Bourassé Summa aurea de laudibus B. M. V. 13 k. 1866 kk.; Schütz Summa Mariana 5 k. 1903–21; J. Vives y Tuto Dictionarium Marianum 1901. b) Történetiek: A. Schäfer Die Gottesmutter in der h. Schrift 1900; B. Bartmann Christus ein Gegner des Marienkultes? 1909; C. Rohault de Fleury La Sainte Vierge. Études archéologiques et iconographiques 2 k. 1878 kk.; H. F. Liell Die Darstellungen der allers. Jungfrau und Gottesgebälerin Maria auf den Kunstdenkmälern der Katakomben 1887; Th. Livius, The Blessed Virgin in the Fathers of the first six Centuries 2 k. németül 1901/7; E. Neubert Marie dans l'Église anténicéenne 1908; J. Niessen Die Mariologie des h. Hieronymus 1913; A. Pagnamenta La mariologia di s. Ambrogio 1932; Ph. Friedrich Die Mariologie des h. Augustinus 1907; B. Hänslér Die Marienlehre des h. Bernard 1917; F. Morgott Die Mariologie des h. Thomas v. A. 1878; C. Balič J. Duns Scoti Theologiae Marianae elementa 1933; Fr. Friedel The Mariology of Card. Newman 1928. c) Rendszeres monografiák: Newman Letter addressed to the Rev. E. B. Pusey on Occasion of his Eirenicon (Németül: Die h. Maria 1866); Kössler Maria im System der Heilsökonomie 1883; C. H. T. Jamar Theologia Mariana 1896; J. B. Terrien La Mère des hommes 4. k. ²1900; A. M. Lépicier Tr. de B. M. V., matre Dei ⁵1926; E. Campana Maria nella dogma cattolica ³1928; A. M. Jannotta Theotocologia catholica iuxta doctrinam s. Thomae 1925; L. Garriguet La Vierge Marie ⁵1924. Természetesen a krisztologiai monografiák és a rendszeres dogmatikák mind tárgyalják a mariológiát is; tartalmi mélysége, gazdagsága és dogmatikai eredetisége miatt itt külön ki kell emelni Scheeben Dogmatik III 455–629-et. d) Aszkétikai célú dogmatikai művek: W. Faber The Foot of the Cross or The Sorrows of Mary; M. Rings Marienlob im Rosenkranz 1916; B. Bartmann Maria im Lichte des Glaubens u. der Frömmigkeit ⁴1925.

71. §. Mária szűz istenanyasága.

Diekamp II § 41 45; *Bartmann* I § 108 109; *van Noort* 3, 1; *Pesch* IV n. 571–86 593–612; *Scheeben* III 69 kk. 479–515; *Petavius* Incarn. V 15–19 XIV 3–7. – *Thom* III 28 29; *Suarez* Myster. vitae Chr. disp. 5– 8 10 12; *Billuart* Myster. vitae Chr. disp. 1, 3–6; *Berti* XXVI dis. 3, 2; *Frassen* Incarn. disp. 3, a. 3 s. 3, qu. 3–4. – *Hanuy* F. A partenogenezis első nyomai az őskeresztény írók műveiben 1907; A. Durand L'enfance de Jésus-Christ 1908; F. X. Steinmetzer Die Geschichte der Geburt und Kindheit Christi und ihr Verhältnis zur babylonischen Mythe 1910; Jesus der Jungfrauensohn und die altorientalische Mythe 1917; A. Steinmann Die jungfräuliche

Geburt des Herrn und die vergleichende Religionsgeschichte 1919; A. Vonier *The Divine Motherhood* 1921; L. Falletti *Virgo veneranda* 1922; A. H. Lépiciér *S. Joseph époux de la Trèssainte Vierge* 1932.

1. Mária istenanyasága.

Tétel. Szűz Mária valósággal és tulajdonképeni értelemben Isten-anya. Hittétel. Ellene vannak az összes racionalisták, kik az ebjoniták óta tagadják Krisztus istenségét és ennél fogva Máriát nem vallhatják «Isten» anyjának; továbbá az álmisztikus dokétizmusnak minden válfaja, mely Máriának igazi Isten-«anyaságát» homályosítja el. Ezzel szemben az ősegyház egyszerűen vallotta: Fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától. Mikor pedig Nestorius mesterének Theodorusnak hatása alatt azt tanította, hogy Máriát csak emberszülőnek, legfőbb Krisztus-szülőnek szabad mondani, nem pedig Istenszülőnek, az *efezusi* zsinat kimondotta: «Aki nem vallja, hogy valósággal Isten az Immánuel, és ezért Isten-anya (Θεοτόκος) a Szent Szűz... ki van közösítve» Ezt a kalcedoni és a III. konstantinápolyi zsinat még nyomatékozták.¹

Bizonysítás. Tételünket a *Szentírás* nem tanítja ugyan kifejezetten, de igenis tartalom szerint, amennyiben egyfelől Krisztust Istennek vallja, másfelől egészen realiztikus módon Krisztus anyjának mondja őt. Így már *Izajás*: «Az Úr maga ad majd nektek jelt: Ime a szűz méhében fogan és fiút szül; neve Immánuel lesz».² Erzsébet Máriát Ura anyjának nevezi.³ Ugyanígy Gábor arkangyal: «Ime méhedben fogansz és fiút szülsz, és nevét Jézusnak hívod... azért a Szent is, mi tőled születik, majd Isten Fiának hivatik».⁴ Az evangelisták Máriát általában Krisztus anyjának nevezik.⁵ Ha maga az *Üdvözítő* csak asszonynak mondja,⁶ természetesen nem akarja igazi anyaságát elhomályosítani, hanem csak azt akarja kiemelni, hogy a megváltói hivatás mindenestül előbbre való, mint a vérség kötelékei.⁷ Az apostolok a Megváltót és az ő művét állítják az igehirdetés és a hívő gondolkodás homlokterébe; de ha Szűz Mária szóba kerül, úgy beszélnek róla, mint az evangéliumok.⁸

Már a legrégebbi *atyák* kifejezetten elénk adják a tételt: «A mi Istenünk Jézus Máriától fogantatott», mondja Ignác. Aristides: «Keresztény hit tárgya, hogy a fölséges Isten Fia zsidó szüztől öltött testet».⁹ 250 körül kezdett terjedni az Isten-szülő név; Sokrates szerint Origenes használta először¹⁰; és azóta még jóval az efzeusi zsinat előtt széltében el volt terjedve.¹¹ Nazianzi sz. Gergely egyenest azt mondja: «Ha valaki nem hiszi, hogy Mária Isten anyja, az istentelen».¹² A hitehagyott Julián azt is szemére vetette a keresztényeknek, hogy szünet nélkül Isten-szülőnek nevezik Máriát.¹³

A *teologiai megfontolás* azt találja, hogy a dogma a személyes egységnek és az ebben gyökerező tulajdonság-kicserélésnek közvetlen következménye: Az anyaság közvetlen tárgya és alapja a fogantatás és szülés, határpontja (terminus ad quem) pedig a születendő személy

¹ Ephes. c. 1. *Denz* 113; 148; 218; cf. 255 kk. 290.

² Is 7,14.

³ Lc 1,43.

⁴ Lc 1,31–5.

⁵ Mt 1,18 2,11 12,46 13,55 Mc 3,31 6,3 Lc 1,43 2,33.48 Jn 2,1 19,26.

⁶ Jn 2,4 19,26.

⁷ Cf. Lc 2,49.

⁸ Gal 4,4 Rom 1,3.

⁹ *Ign.* Eph 18, 2; cf. 7, 2; 18, 20; 19, 1; *Smyrn* 1; 1; *Trall* 9, 1. *Aristid.* Apol. 2, 6; cf. *Justin.* I 22; II 6; *Iren.* III 16, 5; 18, 7; 19, 3; 21, 3 kk.; VI, 2; *Tertul.* Carn. Chr. 17 19–21; *Prax.* 27; *Hippolyt.* Ctra Noét. 17; in *Dan* IV 39; *Origen.* in Lc hom. 7 8; *Cels.* I 35; V 61; in *Jn* tom. 32, 9.

¹⁰ *Socrat.* Hist. Ecl. VII 32.

¹¹ Különösen *Athanas.* Ctra Arian. III 14 29 etc.

¹² *Nazianz.* Epist. 101, 4.

¹³ *Cyrl.* Al. Adversus Iulian. 1, 8.

(nem a természet; fiú vagy leány és anya személy- és nem természet-jelölő nevek). Már most Szűz Mária az evangéliumok kétségtelen tanúsága szerint valóságos anyaként méhébe fogadta és szülte az ember Krisztust. Ám a Máriától született ember Krisztus létének első pillanatától fogva az örök Igében áll fönn; következésképp Mária az örök Igének szülője; nem mintha Istenségének adott volna létet vagy csak a létnek akármilyen mozzanatát is, hanem az az emberség, melynek létet adott anyai közreműködésével, nem választható el még gondolatban sem az Igétől, akiben van fönnállása és léte.¹

Tehát a katolikus dogmának *semmi köze a teogoniás gondolatokhoz*, minőket Nestorius otrombaságában beléolvasott: «Ha Mária Istennek anyja, nem lehet kifogást emelni a görögök ellen, kik isteneiknek anyát tulajdonítanak.» Nem is éri ez a nehézség: Mária anyai közreműködése Krisztusnak csak emberségére terjeszkedik ki, és semmiképp az istenségre. Helyesen válaszol Szent Tamás: A természet szerinti szülésben is az anya fiának csak a testét adja és nem lelkét is, melyet Isten teremt. Mégsem mondjuk: «Péter testének anyja», hanem egyszerűen «Péter anyja»; jóllehet a jelentősebb, faji jellegző elem, a lélek nem az anyától van.² Ez alól a logika alól csak az bújhatik ki, aki vagy Krisztus Istenségét tagadja, vagy pedig két személyt vall, amint Nestoriusról csakugyan nyomban meg volt állapítható.

Folyományok. 1. Minthogy Szűz Mária Jézus Krisztusnak igazán és tulajdonképeni értelemben anyja, szent *Fia emberségének alakítására nyújtotta mindazt és teljesen azon a módon, mint az a természet szerinti szülésben történik.* Krisztus szent embersége is a szervezetnek egy kezdetleges állapotából az emberi testi fejlődésnek rendes törvényei szerint fejlődött ki addig a fokig, míg anyja a világra szülhette. Ellenkező fölfogások és kísérletek dokétizmusba torkolnak.

2. *Krisztusban két születés van.* Minthogy ugyanis az Ige öröktől fogva valósággal az Atyától születik, és időben ugyancsak valósággal Szűz Máriától, ez a tény valós alapot ad arra, hogy két születésről és ebben az értelemben két fiúságról (duae filiationes) beszélünk. Minthogy azonban ugyanaz az egy alany (személy) az, aki öröktől az Atyától és időben a Szűztől született, csak egy fiúról lehet szó. Isten Fia és az asszony Fia ugyanaz a valaki, nem pedig embersége szerint más valaki; valósággal fiúi vonatkozásban áll az Atyával is, Szűz Máriával is, de ez nem teszi őt kétszer fiúvá. Ennek oka és a benne rejlő *látszó ellenmondás megoldása*: az anyaság és fiúság viszonya kétoldalúan valós Szűz Mária és Krisztus között, ha az Úr Krisztusnak csak emberségére gondolunk; mihelyt azonban Istenségét is hozzávesszük, amint kell is hozzágondolnunk, mert az Igétől elvonatkoztatott krisztusi emberség nem-létező valami (kivált Szent Tamás elmélete szerint), tehát nem lehet valós viszonynak alapja: a viszony tüstént egyoldalúvá lesz; csak Szűz Mária részéről valós. Az örök Ige, miként az Istenség általában, nincs valós vonatkozásban a teremtménnyel. Következésképp a fiúság viszonya csak egyszer valós Krisztusban, amennyiben t. i. szentháromsági vonatkozásában szemben áll az örök Atyával (61. § 1).

Függelék. Máriát az ő istenanyasága méltóságban az összes teremtmények fölé emeli. Ez általános nézet, melynek világos jeleit adja a *Szentírás*. Az angyal köszöntése: «Áldott vagy te az asszonyok között» (hebraizmus: egyedül áldott, illetőleg ez legáldottabb)³; Erzsébet fölkiáltása: «Hogyan jutok én ahhoz, hogy az én Uramnak anyja jön hozzám?»⁴ és magának Szűz Máriának vallomása: «Ime mostantól boldognak hirdet engem minden nemzedék».⁵ Kezdetől fogva így vallják ezt az *atyák*: «Semmiféle férfiónak nem jutott osztályrészül ez a

¹ Igy Cyril. *Al. Epist.* 1; *Damascen. Fid. orth.* III 12.

² *Thom Comp.* 222; cf. III 35, 4.

³ Lc 1,28.

⁴ Lc 1,43.

⁵ Lc 1,43

köszöntés: Üdvöz légy malaszttal teljes; egyedül Máriának volt fönttartva».¹ Az Egyház pedig liturgiájában éneklei: Fölmagasztaltatott Istennek szent anyja az angyalok karai fölé.

A *teológiai megfontolás* arra következtet, hogy Mária az Isten-anyaság révén olyan vonatkozásba kerül a Szentháromsággal, mint semmiféle más teremtmény. Általa ő az Igének anyja, és jóllehet nem gyakorolhat fölötté anyai uralmat, mégis Krisztus részéről fiúi kegyeletre tarthat igényt, mely az Üdvözítő személyének abszolút értékessége miatt példátlan kegy és kitüntetés. A hittudósok joggal mondhatják: Mária méltósága bizonyos tekintetben (épen az anyaság tekintetében) végtelen: nagyobbat ezen a vonalon még gondolni sem lehet.² Szűz Mária mint az Igének anyja egyben a Szentléleknek arája és az Atyának öröktől fogva előrerendelt leánya, és így az egész Szentháromságnak kiváló értelemben élő temploma. Istennek elsőszülött lánya (természetesen nem metafizikai, hanem erkölcsi értelemben): θεόπαλις, mint a görögök mondják. Nem helyes dolog azonban némely újabb hittudóssal azt mondani, hogy Mária a Szentháromság kiegészítése (complementum Trinitatis); teremtményt ugyanis nem szabad semmiféle tekintetben az Istenséggel egy sorba tenni.

Ebből *következik*: 1. *Az Isten-anyaság kegyelmét nem lehet igazán kiérdemelni*; az ugyanis a személyes egység kegyelmében gyökerez, mely szintén nem lehet érdem tárgya.³ Csak arról lehet szó, hogy Szűz Mária nagy alázata és Isten iránti odaadása egészen méltó volt istenanyai hivatásához, és így tágabb értelemben vett érdemet, meritum de congruo-t állapított meg; ebben az értelemben mondja a himnusz: quem meruisti portare. 2. *Az Isten-anyaság Szűz Mária összes egyéb kiválóságának gyökere és erkölcsi jogcíme*. Nem mintha az Isten-anyaság közvetlenül és szubstanciásan megszentelné Máriát, miként a személyes egység megszenteli Krisztus lelkét (63. § 3). A fiziológiai anyaságnak ugyanis magában ilyen ereje nincs, mint azt az Üdvözítő is meglepő határozottsággal kijelentette.⁴ «Az anyai közelség, mondja Szent Ágoston, nem lett volna Szűz Máriának hasznára, ha boldogítóbb módon nem hordozta volna Krisztust lelkében, mint testében».⁵ De minthogy Isten nem szűkmarkú azzal szemben, akit valami hivatásra kiválaszt, ugyancsak nem fukarkodhatott azzal szemben, akit a legnagyobb emberi méltósággal tüntetett ki,⁶ és akit oly közel engedett önmagához.

2. Mária szüzessége.

Tétel. Mária szűz a szülés előtt, a szülésben és szülés után. *Hittétel.* Az Apostoli hitvallás egyszerűen megállapítja: születék Szűz Máriától; ezt nyilván nem mondaná, ha egyszerűen azt akarná kifejezni, hogy asszonytól született, aki valaha szűz volt. A 649-i *lateráni zsinat* elítél mindenkit, «aki nem vallja az atyák értelmében, hogy a mindenkor szeplőtelen Szűz Mária az Igét mint igaz Istent mag nélkül a Szentlélektől méhébe fogadta, sértetlenül megszülte és szülése után is épen megőrizte szüzességét».⁷ Ezt megismétli IV. Pál a szociniánusokkal szemben.⁸ A dogma *ellenfelei* az ebjoniták és a zsidók (talmud), kik Mária szüzességét és az Üdvözítő természetfölötti születését egyáltalán tagadják. A szerzetes Jovinianus Máriának a szülésben való szüzességét, a laikus Helvidius és Bonosus püspök (mind a hárman a 4. században) a szülés utáni szüzességét tagadták az Epiphaniustól antidikomarianitáknak nevezett arab felekezettel egyetemben. A 14. században a lollardok a szülésben való szüzességet vetették el. A szociniánusok, racionalisták és a legtöbb régi

¹ Origen. in Lc hom. 6; cf. Clemens Al. Paedag. I 6, 42; Ambr. Virg. II 2, 7; Damascen. hom. 6, 9; 8, 10 etc.

² Thom I 25, 6 ad 4.

³ Thom III 2, 11.

⁴ Mt 12,46–50 Lc 11,27.

⁵ August. De virgin. 3.

⁶ Thom III 27, 1.

⁷ Denz 256.

⁸ Denz 993; cf. 143 708.

protestáns a dogmát egész terjedelmében tagadják, többnyire csodaiszonyból, olykor a házasság megvédésére irányuló elvétett oktan buzgalomból.

1. *Mária szűz a szülés előtt*; azaz nemcsak Krisztus fogantatása előtt élt szüzességben, hanem férfiú hozzájárulása nélkül, közvetlenül isteni hatás alatt szüzen foganta szent fiát.

a) Az ószövetségi jövendölés egyáltalán nem tud a Messiásnak emberi atyjáról.¹ Sőt *Izajás* azt mondja: «Az Úr maga ad majd nektek jelt: Ime a szűz méhében fogan és fiút szül (הַעֲלָמָה הָרָה וְיֹלְדֵת בֶּן); neve Immánuel lesz».² Nem lehet kimutatni, hogy a zsidó teológia ezt a helyet a Messiásra értelmezte; bár tagadhatatlan, hogy Krisztus korában a zsidók a Messiásnak természetfölötti születését várták.³ Jellemző azonban, hogy a Sept. a הַעֲלָמָה-t ἡ παρθένος-nak fordítja, és a nyilván párhuzamos hely,⁴ miután Izraelnek az örökkévalóság napjaitól eljövendő uralkodójáról szólott, azt mondja: «átadja őket ellenségeiknek addig az időig, míg szülni fog az, akinek szülni kell»; vagyis a férfiú hozzájárulást kirekeszti. És a helyet az összefüggés miatt lehetetlen is másképp értelmezni: a születendő Immánuel izajási vonásai másra nem illenek rá mint a Messiásra. Az anyját a próféta הַעֲלָמָה-nak nevezi, ami magában csak fiatal nőt jelent, közelebbi jellemzés nélkül. Hogy azonban szűz fiatal nőt is jelenthet (בְּתוּלָה), bőven igazolja az ószövetségi nyelvhasználat⁵; és hogy itt csakugyan azt is jelenti, nyilvánvaló az összefüggésből: annak a fiatal nőnek foganása nagy jelnek, csodának van föltüntetve; s ez elesenek, ha csak a foganásnak és szülésnek rendes módjára kellene gondolni. Minthogy a kifejezés határozott névelővel van ellátva, egy meghatározott nőre, az újszövetség tanúsága szerint Szűz Máriára, a Megváltó anyjára vonatkozik. Ezt a szövegtől fölkinált magyarázatot megpecsételi az újszövetség hiteles értelmezése.⁶

b) Az *evangelisták* elbeszélése nem hagy kétséget: «Elküldé az Isten Gábiel angyalt egy szűzhöz és mondá az angyal: Ime méhedben fogansz és fiat szülsz, és az ő nevét Jézusnak hívod. Mondá pedig Mária az angyalnak: Mikép lesz ez, mikor férfit nem ismerek? És felelvén az angyal mondá neki: A Szentlélek száll tereád, és a Magasságbelinek ereje megárnnyékoz téged... Istennél semmi sem lehetetlen. Mária pedig mondá: Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint».⁷ «Krisztus eredete pedig így történt: Mikor el volt jegyezve az ő anyja Mária Józsefnek, mielőtt egybekeltek, úgy találtaték, hogy méhében fogant Szentlélektől».⁸

Ezt a bizonyosságot nem homályosítja el az a tény, hogy a) Máté és Lukács *Krisztusnak emberi családfáját* adják. Mert a) épen ők ketten annyira világosan beszélnek el az Üdvözítő szüzi fogantatását, hogy fölfogásuk és szándékuk szerint a családfák ennek a ténynek nem mondhatnak ellen. Ezt ki is fejezik: «Jézus mintegy harminc esztendő volt, fia lévén amint vélték, Józsefnek, ki volt Hélié...»⁹; «Jákob fia pedig volt József, férje Máriának, kitől (τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς) született Jézus».¹⁰ Ennek nem mond ellen a *Syrus Sinaiticus* olvasása: «József nemzé Jézust». Mert ez a kódex is tartalmazza Krisztus szüzi születését.¹¹ Továbbá amily értelemben az evangelisták Mária szüzi foganásának sérelme nélkül mondhatták, hogy József Jézus atyja, úgy a *Syrus* mondhatta azt is, hogy nemzette Jézust; ez magában nem okvetlenül természetyszerű atyaságot jelent, hanem lehet törvényszerű is. b) Ezek a családfák

¹ Cf. Gen 3,15 Ps 21,10 49,1.5 Jer 31,22 Mich 5,2.

² Is 7,14.

³ Lásd Mt 13,55 Mc 6,3 Lc 4,22 Jn 6,43.

⁴ Mich 5,3.

⁵ Pl. Gen 24,43 Ex 2,8 Ps 67,26 Cant 1,2 6,7 Prov 13,18.

⁶ Mt 1,23.

⁷ Lc 1,26.34–8.

⁸ Mt 1,18.20–25.

⁹ Lc 3,23.

¹⁰ Mt 1,16.

¹¹ Mt 1,18.

az Üdvözítőnek Dávid házából való származását akarják igazolni. Általános az a fölfogás, hogy Mária Dávid törzseéből való; és József családfája végelemzésben az övé is; Origenes és Szent Ágoston szerint Krisztus dávidi származása óva van, ha József révén törvényszerű összefüggésben áll vele. *b) Márk, János és Pál nem tudnak a szűz foganásról.* Ámde a hallgatás magában nem érv, kivált nem Szent Jánosnál, aki kétségtelenül ismerte Mátét és Lukácsot; tehát ha nem értett volna egyet velük ebben a pontban, köteles lett volna ellenmondani. Pál ígéhirdetésében pedig Krisztus kereszthalála áll előtérben; egyszer szól emberi származásáról, és akkor csak a nőtől való eredetét említi.¹ Márkra pedig jellemző, hogy a názáretiek megjegyzését: «Nemde, ez az ács fia?» «Nemde, ez József fia?»² így adja: «Nemde, ez az ács, Mária fia?»³ tehát burkoltan vallják a szűz fogantatást.

Ami a *hagyományt* illeti, már Szent Ignác azt mondja: «Isten Fia valósággal született egy szűztől». Jusztin így értelmezi Is 7-et. Tertullian azt mondja: «Amint az Igének a szűztől való születése előtt atyja lehetett Isten anya nélkül, úgy amikor szűztől született, lehetett neki földi anyja emberi atya nélkül».⁴ A későbbi atyák szívesen idézik Jeremiást: «Az Úr új dolgot teremt a földön: nő férfit vesz körül».⁵ Epiphanius tehát joggal kiálthatta oda az antidikomarianitáknak: «Mikor és hol merészelt valaki kimondani Mária nevét anélkül, hogy kérdésre nyomban hozzá nem tette volna: Szűz?»⁶

Teológiai megfontolás. Az Üdvözítő szűzi fogantatását nem lehet eleve szükségképesnek kimutatni. Sőt azt kell megállapítani: Istenhez nem lett volna méltatlan egészen emberi módon, tehát férfi nemző közreműködésével testet ölteni. A házasság ugyanis nem bűnös valami, hanem Isten elgondolása és szándéka; a megtestesüléssel pedig csak a bűn összeférhetetlen.⁷ A szűzi fogantatás mindazáltal hasonlíthatatlanul jobban *megfelel az Ige méltóságának*: *a)* Illő volt, hogy aki szűzi módon fogantatott az Atya örök ölen, ugyanolyan módon szülessék az időben, és az egyszülött Fiú egyetlen Atyja mellett senki se jöhessen szóba mint második atya. *b)* Aki jött összetörni az ördög hatalmát, ahhoz illett, hogy már fogantatásának módja bizonyosságot tegyen, mennyire nincs hozzája semmi köze: nem vonja magára az eredi bűnnek még árnyékát sem férfiútól való származás által. *c)* Aki azért jött, hogy hatalmat adjon nekünk Isten fiaivá lenni, akik «nem a vérből, sem a test ösztönéből, sem a férfi indulatjából, hanem Istenből születnek»,⁸ ahhoz illett, hogy mint elsőszülött ugyanazon a módon jöjjön létre.⁹

Megjegyzés. A *racionalizmus* megátalkodott csodaiszonyában ezeknek a kétségtelen történeti bizonyosságoknak súlya alól nem vonhatja ki magát másképp, mint hogy bevált receptje szerint (I 100) a Szentírás világos helyeit későbbi betoldásoknak minősíti és a szűzi fogantatást a jámbor hit szüleményének mondja. A *vallástörténeti irány* hívei utalnak arra, hogy buddhista, egyiptomi, babiloni, görög mítoszok mind tudnak vallási nagyok csodás fogantatásáról és születéséről; annyira, hogy a hellenizmus korában a jámborok nem akarták már vallási tiszteletben részesíteni azokat a hősöket, kiknek természetfölötti eredetéről nem voltak meggyőzve. Ám *a)* a mitológiai elbeszélések nem állják a tartalmi párhuzamot. Ezeket többnyire érzéki képzelgés fűti, mely a hiányzó emberi nemző tényezőt sokszor bizarr és

¹ Gal 4,4.

² Mt 13,55; Lc 4,22.

³ Mc 6,2.

⁴ Ign. Smyrn. 1, 1. *Iustin.* Apol. I 33; Dial. 76–8; cf. *Iren.* III 21, 1. *Tertul.* Carn. Chr. 18; cf. *Hippolyt.* Ctra Noet. 17; *Odae Salom.* 19, 6.

⁵ Jer 31,22.

⁶ *Epiph.* Haer. 78, 6.

⁷ Így helyesen *Suarez* Incarn. disp. 3, 32, 4; disp. 10, 3.

⁸ Jn 1,13.

⁹ Így már *Iren.* III 22; *Tertul.* Carn. Chr. 27; cf. *Anselm.* Cur Deus homo II 8; *Thom* III 28, 19; *Gent.* IV 45; *Comp.* 229.

méltatlan módon mással pótolja. Viszont az evangéliumnak egyszerű és szűziesen tartózkodó előadásában hiányzik minden mitológiai íz és szín. *b)* Történeti tekintetben nem lehet kétséges, hogy a szűzi foganás hitének hazája Palesztina; a legtisztább újszövetségi görög írónál, Lukácsnál is a gyermekség-történet hemzseg a hebraizmusoktól; tehát végelemzésben magára Szűz Máriára utal vissza mint egyedül lehetséges emberi forrásra. *Harnack* ép ezért a vallástörténeti magyarázatot teljesen elejti; de a szűz foganást Is 7,14-re támaszkodó utólagos történetcsinálásnak akarja minősíteni. Ámde *a)* a zsidóság ezt a helyet nem értelmezte a Messiásra, legalább nem a szűz szülésre. *b)* Az evangéliumok a szűz foganást egyszerűen előadják mint történeti tényt. Sehol nem részletezik, nem színezik; nem vonnak belőle dogmatikai következtetéseket; Krisztus büntelenségét, csodatevő erejét stb. nem vezetik le a szűz születésből, pedig ez óhatatlan lett volna, ha a szűz foganás a «hit» alkotása; továbbá nem kerülik azt a látszatot, hogy Jézus József és Mária házasságából született; megannyi bizonyosság, hogy a szűz szülés nem foglalkoztatta behatóbban az őskereszténységet és nem volt előre megfogalmazott elméleti megfontolásoknak lecsapódása.

Folyomány. *Istennek* (szentháromsági tulajdonításban a Szentléleknek) *része Krisztus fogantatásában nem foglalható az emberi atyaság nemző tevékenységének kategóriája alá.* Istennek létesítő tevékenysége ugyanis nem nemző, hanem teremtő; ezért Isten az ember Krisztusnak nem azonos (univoce), hanem eltérő, bár rokon értelemben (aequivoce) atyja.

2. Mária szűz a szülésben.

Ezt a *Szentírás* legalább jelzi. Mikor ugyanis leírja Mária szülését, «semmiféle bába, semmiféle asszonyi serénykedés nem jött közbe: És szülé, úgymond az ő egyszülött fiát, és betakará őt pólyákba és jászolyba fekteté».¹ Burkoltan kifejezi ezt a *Szentírás* azzal, hogy annyira nyomatékozza Krisztusnak szűztől való születését, főként Is 7,14 az eredetiben. Ha az evangelista azt mondja: «Mikor pedig elteltek az ő (Mária) tisztulásának napjai, Mózes törvénye szerint fölvivé őt Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Úrnak»,² nem tényt akar elbeszélni, hanem csak azt akarja kiemelni, hogy Szűz Mária, miként az ő szent Fia, alávetette magát az egész törvénynek.³

A *hagyomány* legrégibb tanui az ősi apokrifek.⁴ De hamar megszólalnak az ortodox tanuk is. Irén azt mondja: «Isten Fia ember fia, tiszta valaki, aki tisztán nyitotta meg a tiszta méhet».⁵ Mikor a gnóosztikusok dokétizmusukat akarták vele igazolni, a fiatal Origenes és Tertullian⁶ realiztikus beszédükkel apológéta buzgalmukban túllóttek a célon. Mikor azonban ezt a túlzó realista álláspontot elvileg magáévá tette Jovinianus, akkor Jeromos, Ambrus, Ágoston a legenergikusabban visszautasították. Ezekben a vitákban az atyák⁷ szívesen hivatkoztak Ezékielre: «És mondá az Úr nekem: Ez a kapu zárva leszen, és nem nyitattik föl, és azon senki sem megyen át, mert Izrael Ura Istene ment be rajta, és azért zárva leszen».⁸ Mikor a középkorban Ratramnus és Durandus megint előálltak a vaskos realista fölfogással, visszhang nélkül maradtak.

A *teológiai megfontolás illő ségi szempontokat* érvényesít: *a)* Krisztus az élet szerzője és a bűn okozta romlás helyreállítója. Nem lett volna illő, hogy már első tette, világbalépése rontás legyen, még pedig tulajdon édesanyjával szemben. *b)* Az Ige időbeli születése tükrözi az örök születést. Ám az örök születés szűzi módon történt; illő volt, hogy ez legyen az időbeli

¹ Lc 2,7; *Hieron.* Ctra Helvid. 4.

² Lc 2,22.

³ Mt 3,15.

⁴ *Odae Salom.* 19, 7; *Protoev. Jac.* 19; *Ascensio Is* 11, 7 kk.

⁵ *Iren.* IV 33, 1; cf. *Epid.* 54 (Is 66,7-ből olvassa ki); *Clemens Al.* Strom. VII 16, 93. *Origen.* in Lc hom. 8, 2; in Mt X 17.

⁶ *Origen.* in Lc hom. 14; *Tertul.* Marc. III 11; *Carn. Chr.* 23.

⁷ *Ambr.* Instit. virg. VIII 52; *Epist.* 42, 3–7; *August.* Enchirid. 10 34; *Sermo* 186, 1; 215, 3; *Damascen.* IV 15.

⁸ Ez 44,2.

születésnek is módja.¹ c) «Ha az Üdvözítő születése megsértené Mária épségét, tévesen mondaná őt szüztől születettnek az az Egyház, mely utánozza az ő szent anyját, midőn naponként szül neki új gyermekeket és szűz marad».²

Jellegére nézve megállapítja: a) A szülés következtében Mária szüzessége nem szenved a legcsekélyebb sérelmet sem; következésképp Mária a szülés fájdalmaitól is meg volt kímélve.³ Különben is a szülés fájdalmai az eredeti bűn büntetése; illő volt, hogy aki bűn-szeplő nélkül fogantatott, fájdalom nélkül szülje szent Fiát. Azonban távol kell tartani minden dokétizmust. Nem szabad továbbá megfélekezni róla, hogy a szűz szülés fiziológiai mivoltát és módját részletesen kutatni nem ildomos a nagy titokkal szemben tartozó kegyelet és gyöngéd tartózkodás miatt. b) A szűz és mégis valóságos szülés nagy csoda. Lehetőségét illetőleg már a szentatyák joggal utalnak arra, hogy az Üdvözítő mikor tengeren járt, a Tábor hegyén színét változtatta, a kővel elzárt koporsóból föltámadt, zárt ajtókon keresztül megjelent, önjerejében fölment a mennyekbe, bőséges bizonyágot tett, mennyire fölötte áll a földi fizika és fiziológia törvényeinek.

3. Mária szűz maradt a szülés után.

Az atyák ezt joggal kiolvassák a) *Szűz Mária szavaiból:* «Mikép leszen ez, mikor férfit nem ismerek?»⁴ Ebben t. i. kifejezésre jut a szüzesség szándéka illetőleg fogadalma.⁵ De nem szabad ebből némely újabb Mária-dicsőítő íróval azt következtetni, hogy Mária kész volt az Isten-anyaságot is visszautasítani, ha ez szüzességével nem volna összeegyeztethető. Ezzel szemben a nagy teológusok arra utalnak, hogy Mária tökéletes szentsége nem akarhatott mást, mint Isten akaratának teljesítését, tekintet nélkül annak módjára és föltételeire.⁶ b) Krisztust az *evangéliumok* mindig nyomatékosan Mária fiának mondják,⁷ amiből a nyelvhasználat szerint arra kell következtetni, hogy egyetlen volt. Viszont, akik Jézus testvérei nevéen szerepelnek, soha sincsenek Mária fiainak mondva. c) Az evangelisták jelzik, hogy akik Jézus testvérei nevéen szerepelnek, azok idősebbek, mint Jézus: féltékenyek a befolyásukra, gyámkodni akarnak fölötte.⁸ Már pedig kétségtelen, hogy Máriának nincs idősebb fia Jézusnál (a tétel 1. része értelmében). d) A keresztfán anyját János apostolra bízta; ez érthetetlen volna, ha Máriának lett volna más gyermeke is.

Nehézségek. 1. «Mikor el volt jegyezve az ő anyja Mária Józsefnek, mielőtt egybekeltek, úgy találtaték, hogy méhében fogant a Szentlélektől»; «És nem ismerte meg őt (József), míg elsőszülött fiát meg nem szülte».⁹ – *Megoldás.* Szent Jeromos¹⁰ Helvidius otromba támadásaival szemben azt hangsúlyozza: a) Ha az van mondva: «mielőtt egybekeltek», abból nem következik, hogy utóbb egybekeltek, hanem az Írás csak azt mondja, ami nem történt meg. Olyan ez, mint ha pl. azt mondom: Mielőtt a kikötőben megebédéltem, Afrikába hajóztam; Pál mielőtt Spanyolországba indult, Rómában börtönbe került; Helvidius mielőtt megjött az esze, meghalt. Ugyanígy mikor az Írás azt mondja: Nem ismerte meg József a feleségét (a házasságban), míg meg nem szülte Jézust, ez nem jelenti azt, hogy ez utóbb megtörtént. Bibliai párhuzam: «Ülj az én jobbomra, míg ellenségeidet lábad zsámolyává teszem» (utóbb is az Atya jobbán ült!)¹¹. b) Ami pedig *Jézus elsőszülöttsége*

¹ Thom III 28, 2.

² August. Enchirid. 10 34.

³ Thom III 35, 6 c.

⁴ Lc 1,34.

⁵ August. S. virgin. 4; cf. Thom III 18, 4.

⁶ Bernard. Hom. super Missus 4, 3.

⁷ Különösen Mc 6,3.

⁸ Jn 7,1; Mc 3,21.

⁹ Mt 1,18.25.

¹⁰ Hieron. Ctra Helvid. 4.

¹¹ Ps 109,1; cf. Gen 8,7.

nevét illeti: szokásuk az Írásoknak elsőszülöttnek nevezni nem azt, akit testvérek követnek, hanem aki elsőnek születik. Így Szent Pál is Krisztust az Atya elsőszülött Fiának mondja.¹ Az elsőszülött a zsidóknál elsősorban jogi fogalom; tehát kijárt az egyszülöttnek is.

2. Az újszövetség többször (tíz ízben) említést tesz *Krisztus testvéreiről*. Ezek Jakab, József, Simon, Judás,² és esetleg Jézus, az igazságos.³ A fönti megállapítások után ezek nem lehetnek Szűz Máriának gyermekei. Mimódon Jézus testvérei tehát? A Szentírás, miként a nép nyelve ma is sok helyütt, közel rokonokat is egyszerűen testvéreknek nevez.⁴ Hogy az említettek Jézussal milyen rokonságban voltak, nem lehet biztosan megállapítani. A görögök⁵ általában Józsefnek egy korábbi házasságából származtatták, tehát Jézus mostoha testvéreinek tekintették. A latinok Szent Jeromos óta Hegesippus († 180 körül) véleményéhez hajolnak: A szóban forgó férfiak Chlopa-nak⁶ fiai, aki Hegesippus szerint Józsefnek testvére; felesége pedig, tehát Jézus testvéreinek anyja Mária, Szűz Mária testvére vagy unokatestvére.⁷

Ezekben eléggé tükröződik már az *atyák* fölfogása is, mely különösen akkor nyilvánult meg elemi erővel, mikor Bonosus tagadta Mária örök szüzességét; Sziricius pápa elítélte (390),⁸ Jeromos, Ambrus és Epifánius külön iratokkal vonultak föl a kegyeletsértő fölfogás ellen. A *teológiai megfontolás* azt találja, hogy miként a szűz foganás és szülés, úgy Mária állandó szüzessége sem szükségkép következik a megtestesülés titkából illetve az istenanyai méltóságából. Azonban mind az Ige fölségéhez jobban illik, hogy emberileg is egyszülött maradjon az Atyának örök egyszülött Fia, mind Szűz Mária istenanyai méltóságának hasonlíthatatlanul jobban megfelel, ha egész anyai jellege Jézus Krisztus születésére támaszkodik.

Függelék. *Szent József Szűz Máriának valósággal férje volt* és nemcsak jegyese, vagyis már az angyal köszöntése előtt igazi házasságban volt Szűz Máriával. Ennek nem mond ellen, hogy az Írás gyakran jegyesnek nevezi. Mert Philo tanusága szerint⁹ a zsidóknál az eljegyzési szerződésnek (erušim vagy qiduššim) ép olyan jogi ereje volt mint a házasságnak, ha még nem is történt meg a férj házába való ünnepélyes átvezetés. Az atyák és az Írás azért szeretik jegyesnek nevezni, hogy ezzel a kifejezéssel is távoldartsák a házasság érintkezés gondolatát. Mária és József igazi házasságának nem mond ellen az a tény sem, hogy Mária teljes és állandó szüzessége miatt az csak megkötött és el nem hált házasság (matrimonium ratum non consummatum) maradt. A házasságot ugyanis nem a testi egyesülés, hanem a házasság lelkület teszi (consensus, non copula facit nuptias).¹⁰ József igazolta Mária tökéletes szentsége mellett biztosíték arra, hogy a házasság lelkület, a kölcsönös szeretet, bizalom és támogatás a legteljesebb mértékben megvolt¹¹; a názáreti házra a katolikus kegyelet méltán úgy tekint, mint a keresztény házasság és család tökéletes példájára és fogyhatatlan kegyelmek forrására.

Miért akarta Isten, hogy Jézus Krisztus házasságban, jóllehet nem házasságból szülessék? A szentatyáknak erre vonatkozó feleleteit összefoglalja Szent Bernát: «Szükséges volt, hogy Mária Józsefnek el legyen jegyezve. Hisz ezzel a szent el volt rejtve az ebek elől, a szüzesség bizonyosságot kapott a jegyestől, a szűznek pedig mind szemérmessége meg volt kimélve, mind híre biztosítva. Van-e bölcsebb, méltóbb valami Isten e gondviselésénél? Ezzel az egy

¹ Heb 1,14; cf. Ex 34,19 Num 18,15.

² Mt 13,55 Mc 6,3 Gal 1,9.

³ Col 4,11.

⁴ Gen 14,16 1 Reg 20,9 4 Reg 10,13 etc.

⁵ A Protoev. Jacobi tanusága értelmében.

⁶ Cf. 1 Cor 9,5 Jn 2,12.

⁷ Mt 27,56 coll. c. Jn 19,25; cf. Mc 15,47.

⁸ Denz 91.

⁹ Philo De specialibus leg. 3, 72.

¹⁰ Thom III 29, 2; cf. 28, 4.

¹¹ August. Consens. evang. II 1.

végzésével tanut ad a mennyei titkoknak, távoltartja az ellenséget, megóvjva a Szűzanya hírét».¹

Ennek az igazi házasságnak címén *József az Üdvözítőnek atyja*, nem természet, hanem törvény szerint. A házasság törvénye biztosította neki a házas jogot Szűz Mária fölött és így Mária méhének gyümölcse fölött is. Szent József így mint Szűz Mária védője és az Úr Krisztus nevelő atyja páratlan méltósághoz jutott a szentek között; és mert ezenfelül igaz férfiú volt, az Egyház méltán tünteti ki megkülönböztetett tisztelettel a szentek között (protodulia), és tekinti őt az Egyház mennyei pártfogójának.

72. §. Mária szeplőtelen szentsége.

Diekamp II § 42–44; *Bartmann* I § 110; *van Noort* 3, 2; *Pesch* III n. 297–355 IV n. 587–93; *Scheeben* III 515–570; *Petavius* XIV 1–2. – *Thom* II 27; Compend. 224; *Suarez* *Myster. vitae* Chr. 3–4 18; *Frasen* *Incar. disp.* 3, a. 3, s. 3, qu. 1 – 2. – *Eadmeri tractatus de conceptione s. Mariae* Ed. Thurston et Slater 1904; *Guil. Guarrae, Ioh. Duns Scoti, Petri Aureoli* *Quaestiones disputatae de immaculata conceptione* B. M. V. Quarracchi 1904. – *Ballerini* *Sylloge monumentorum ad mysterium immaculatae conceptionis spectantium* 2 k. 1854/6; A. de *Roskovány* B. V. *Maria in suo conceptu immaculata ex monumentis omnium saeculorum declarata* 13 k. 1873/92; C. *Passaglia* *De immaculato Deiparae semper Virginis conceptu* 3 k. 1854; B. *Haeusler* *De Mariae plenitudine gratiae secundum s. Bernardum* 1901; M. Le *Bachelet* *L'immaculée conception* 2 k. 1903/4; *Dudek* J. *Immaculata a magyar irodalomban* 1904; D. *Palmieri* *Tractatus de peccato originali et de immaculato B. Virginis conceptu* ²1904; F. X. *Godts* *La sainteté initiale de l'immaculée* ³1906; E. *Hugon* *La mère de grâces* 1907; N. del *Prado* *D. Thomas et Bulla dogmatica Ineffabilis* 1919; P. J. *Lopez* *Concepcion y nascencia de la Virgen* 1924; H. *Storff* *The Immaculate Conception* 1925; *Schütz* A. *A klasszikus ferences teologia* 1927.

I. Mária szeplőtelen fogantatása.

A szentség a negatív oldalról tekintve büntelenség, a pozitív oldalról a kegyelem és erények birtoka. Szűz Mária büntelenségének tetőfoka és gyökere a szeplőtelen fogantatás, s minthogy ez egyúttal pozitív szentségének, kegyelemmel való teljességének is legbeszédesebb kifejezése, a szeplőtelen fogantatást a katolikus érzék és dogmatika úgy tekinti, mint *Szűz Mária szentségének foglatát és zálogát*.

Tétel. Szűz Mária szeplőtelenül fogantott, azaz létének első pillanatától kezdve ment az eredeti büntől. *Hittétel*. IX. Pius 1854-ben az *Ineffabilis Deus* kezdetű dogmatikai bullában pápai székhatózával ünnepélyesen kimondotta²: «Hatórzzuk, hogy az a tanítás, melynek értelmében a boldogságos Szűz Mária a mindenható Isten páratlan kegyelméből és kiváltságából Krisztus Jézusnak, az emberi nem Megváltójának érdemeire való tekintettel fogantatásának első pillanatában az eredeti bűnnek minden szennyétől óva maradt, Istentől ki van nyilatkoztatva, és ezért minden hívőnek kötelessége azt erősen és állhatatosan vallani».

Magyarázat. a) *Mária ment az eredeti bűnnek minden szennyétől*, tehát mindenekelőtt és vitán fölül attól, ami az eredeti bűn lényegét teszi: a megszentelő kegyelemnek Ádám-okozta bűnjellegű hiányától. Másodlagosan és burkoltan azonban ki van mondva, hogy ment az eredeti bűnnek mintegy anyagi elemét alkotó rendetlen kívánságtól is, mint amelyen szintén rajta van az eredeti bűn szennye (I 562). Minthogy a jelen üdvrendben a súlyos büntől való tisztulás nincs kegyelem nélkül, a szeplőtelen fogantatás azt is jelenti, hogy Szűz Mária létének első pillanatától kezdve rendelkezik a megszentelő kegyelemmel és kíséretével. b) Mária szeplőtelenisége mindjárt a létével vette kezdetét; nincs léttartalmának pillanata, melyben még megszentelésre szorul, hanem mindig szent. Ezt a hiteles előterjesztés úgy fejezi ki, hogy «fogantatásának pillanatában». Minthogy az eredeti bűnnek is, a kegyelemnek is székhelye a lélek, ez csak azt jelentheti: Mária szeplőtelen, mióta Isten teremtő

¹ *Bernard*. *Super Missus* 2, 13; cf. *Thom* III 29, 1.

² *Denz* 1641.

tevékenysége Mária lelkét megteremtette és egyesítette testi organizmusával. A dogma tehát nem érinti azt a valaha sokat szellőztetett kérdést: mikor történik ez? a testi fogantatás pillanatában-e, mint ma általában tanítják, vagy pedig hetekkel később, mint Aristoteles nyomán a skolasztikusok hitték? Hasonlóképpen nem szól a dogma arról, milyen erkölcsi és fiziológiai jellegű volt Mária szülőinek nemző tevékenysége (*conceptio activa Mariae*; a dogma a *conceptio passiva Mariae*-re vonatkozik). *c)* Szűz Máriának ez a megóvása *Istennek különös kegyelme* és kiváltsága, melyben semmi más teremtmény nem részesült. Létesítő oka tehát a kiváltságoló Isten. *d)* Érdemszerző oka az Úr Krisztus megváltó tevékenysége. *Szűz Mária is Jézus Krisztus megváltói érdemeire való tekintettel menekült meg az eredeti bűntől*, miként mi; vagyis ő is valósággal meg van váltva, miként mi; csak más módon. Minthogy t. i. ő is rászorult a megváltásra, az eredeti bűn vállalásának kötelezettsége (*debitum contrahendi peccatum originale*) neki is szólt. Azonban az Üdvözítő érdemére való tekintettel ez a kötelezettség nem lépett érvénybe; mielőtt jogerőre emelkedett volna, felsőbb és erősebb törvényként érvényesült rajta az Úr Krisztus megváltó kegyelme; az ő megváltottsága előreváltás, *praeredemptio*; elővételezett megváltás, *redemptio anticipata*.

Szabatosan *miben állott Szűz Máriának az eredeti bűnre való kötelezettsége?* Némelyek szerint abban, hogy miként a mi számunkra, Mária számára is Ádám erkölcsi fő volt; Ádámban ő is vétkezett, miként mi; azonban az Üdvözítő kegyelme megóvta attól, hogy ez az ő számára is készült végzet teljesedjék rajta (*debitum proximum*). Mások szerint Isten kiváltságoló végzése már akkor kivette őt közös végzetünk alól, mikor Ádám mindnyájunknak erkölcsi fejeként a próbának volt alávetve: Ádámban mindnyájan vétkeztünk, kivéve Szűz Máriát; minthogy azonban ő is Ádám lánya, ama kiváltságolás nélkül ő is vétkezett volna Ádámban (*debitum remotum*). Ez a nézet is elég alapot ad, hogy Szűz Máriát is megváltottnak mondjuk. – A szeplőtelen fogantatás Istentől *ki van nyilatkoztatva*, és nemcsak teológiai következtetés, tehát a hit forrásaiban legalább is burkoltan benne kell lennie. A következőkben ilyenek kell kimutatnunk.

Bizonyítás a Szentírásból.

1. A bűnbeesés után Isten azt mondta a kígyónak: «Ellenkezést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékok és az ő ivadéka közé; az (hebr.: *היית*; Vulg. valószínűleg másolói hibából *ipsa*, az asszonyra vonatkoztatva; az eredeti, a legtöbb fordítás, a latin atyák többsége is az asszony, ivadéka¹ vonatkoztatja) széttiporja fejedet, te pedig sarka után leselkedel (hebr.: *te széttiprod sarkát*)».¹ A ma valószínű és exegetikailag is szolidan igazolható értelmezés szerint ez az *ősevangélium* közvetve messiási, s a szeplőtelen fogantatás burkoltan benne van. A kígyó a Szentírás kétségtelen tanúsága szerint (I 550) a sátán, akin tehát az asszony ivadéka teljes győzelmet arat. Az asszonynak (a közvetlen értelem szerint Éva; hisz akkor más asszony még nem volt) ivadéka az atyák nagy része (Ágoston és Nagy sz. Gergely) szerint is elsősorban a jók és Istenhez hívek, kik erkölcsi magatartásukkal ellenállnak az ördögnek és ivadékanak, azaz az istentelen embereknek.² Azonban a teljes győzelmet, úgy amint itt kilátásba van téve, ezek nem vívják ki a sátán fölött. Az újszövetség magaslatáról tekintve az atyáknak és hittudósoknak csaknem egybehangzó nézete szerint a megtestesült Ige az a kígyóverő, aki a sátánt legyőzte, személyesen és elvben³; jóllehet a sátán széttiporja a sarkát, amennyiben a szenvedés és halál adóját megfizetteti vele is. De ha az asszonynak egy ivadéka, egy meghatározott egyén az, ki a teljes győzelmet kivívja a sátán fölött, és ez a Megváltó, akkor ennek a diadalnak részese «egy» asszony, szintén meghatározott egyén, amint a szöveg egyes száma is jelzi; s ez az újszövetség világánál az, aki egészen sajátos kapcsolatban van a kígyótipró Megváltóval: Mária, akit már a legrégibb atyák párhuzamba

¹ Gen 3,15.

² Cf. Mt 3,7 Jn 8,44 1 Jn 3,8 Act 13,10.

³ 1 Jn 3,8; Mt 4,1–11; Jn 12,31.

állítanak Évával.¹ De ilyenformán teljes alanyi és tárgyi ellentét áll fenn a sátán és az asszony között, mely minden közösséget kizár; vagyis kizár a kígyótiprónak anyjában is minden bűnt; hisz a bűn a sátán diadala, a vele való közösség kiáltó jele és szerve; tehát kizárja az eredeti bűnt is; annyival inkább, mert Istennek ez a szava az eredeti bűnnel kapcsolatban hangzott el.

2. Az *angyal köszöntése*: «Üdvözlégy, malaszttal teljes (κεχαριτομένη, azaz kegyvel halmozott). Az eredetinek kifejezése és a helyzet arra utal, hogy az angyal itt Máriának az istenanyai méltóságra való kiválasztottságáról, tehát karizmáról szól. Azonban épen ez a méltóság olyan jellegű, hogy kegyelem, szentség nélkül el sem gondolható; amit az angyali üdvözlés folytatása világosan ki is mond: «Az Úr vagyon teveled (közösséget tart veled, szemben az ősevangéliumban jelzett sátáni ellenkedéssel); áldott (hebraizmus: egyedül áldott) vagy te az asszonyok között».² Ezt az értelmezést megerősíti az a tény, hogy a «kegyelemmel teljes» a tulajdonnév helyett áll; s azért nem állítható vele párhuzamba a Szent István vértanúról mondott hasonló jelző.³ Tehát a kegyelemmel való teljességet joggal «sensu pleno» vesszük: tartalmi és időbeli korlátozás nélkül; ha Szűz Máriát csak rövid időre is érné a bűn szennye, már nem lehetne őt föltétlenül, korlátozás nélkül teljes kegyelműnek, áldottnak, az Úrral közösségben élőnek mondani.

3. Az ószövetségben Szűz Máriának a szentatyák értelmezésében eléggé biztosított több *típusa* szerepel, melyek burkoltan szintén tartalmazzák a szeplőtelen fogantatást. *a)* Így az ószövetség fölfogása szerint a szűz Izrael, Jahve jegyese⁴ egészen tiszta; következésképp ilyen az antitípus, Szűz Mária és az Egyház is. Ugyanígy az Apokalipszis csillag koszorúzza sárkány-vívó asszonya⁵ bizonyoság rá, mennyire összefügg a Szentírás fölfogásmódjában Szűz Mária és az Egyház; így megerősíti az ószövetségi tipológiát, és egyben támogatja az ősevangélium mariológias értelmezését. *b)* Az állandó egyházi használat részint előképes, részint alkalmazott értelemben sok más szentírási helyet is Szűz Máriára értelmez és vonatkoztat, melyek a szeplőtelen fogantatás dogmájának legalább is fölséges illusztrálását adják. Így pl. «Amilyen a lilium a tövisek között, olyan az én barátném a leányok között». «Egészen szép vagy barátném, és makula nincsen benned.» «Ki az, aki előjön mint a hajnal pírja, szép mint a hold, tiszta mint a nap, félelmes mint a rendben álló tábor?»⁶ Judit és Eszter alkalmazott értelemben Szűz Mária típusai; hasonlóképpen az örök bölcseségre vonatkozó helyek, ha óvatosan úgy alkalmazzuk, hogy Szűz Máriát nem mint magát az örök bölcseséget, hanem az örök bölcseségnek a teremtmények között kiválasztott lakását tekintjük.⁷

A *szenthagyományban* a szeplőtelen fogantatás is a dogmafejlődés szokott útját járta. Eleinte burkoltan szerepelt a hitletéteményben; mikor azonban egyrészt a jámbor érdeklődés, másrészt a tagadás ráterelte a figyelmet, körvonalai egyre élesebben váltak ki a háttérből. Ez a fejlődés természetesen kölcsönhatásban állt a megváltás és az eredeti bűn mindenkori dogmatörténeti fázisával. Már a legrégebbi atyáknál megtaláljuk a csirákat, melyekből a dogma utóbb, a szeplőtelen fogantatás ünnepével kapcsolatos viták során tisztázódott. A hagyomány tanuságának főmozzanatai a következők:

1. Az atyák kezdettől fogva *párhuzamba állítják Évát és Máriát*,⁸ valószínűleg a szentpáli Ádám–Krisztus párhuzam⁹ hatása alatt. Igaz, ez a párhuzam náluk közvetlenül a kettőnek erkölcsi magatartására vonatkozik: Éva mint szűz engedetlenségével halált szült, Mária mint

¹ *Iustin.* Dial. 100; *Iren.* III 22, 4; 23, 7; V 19, 1; *Cyprian.* Testim. 2, 9.

² Lc 1,28.

³ Act 6,5.

⁴ Os 1,1 2,21 Is 5 49,13 54,1 62 Jer 2 3 31 Ez 16 Thren.

⁵ Ap 12.

⁶ Cant 2,2; 4,7–15; 6,9; cf. 5,2 3,6 Ps 44.

⁷ Így különösen Prov 8,22. Sir 24.

⁸ *Iustin.* Dial. 100; *Iren.* III 22, 4; V 19, 1; *Tertul.* Carn. Chr. 17; cf. *August.* Agon. christ. 24.

⁹ Rom 5,14.

szűz engedelmességével az életet hozta világra. Ebben azonban burkoltan benne van az a gondolat, hogy az élet szülője, sőt üdvösségünk oka semmiféle formában nem volt alávetve a bűn halálának.

2. Az atyák kezdettől fogva *Máriát Jézussal egészen sajátos szentségi összeköttetésbe* hozzák, különösen ószövetségi jel- és előképek fölhasználásával: Mária az a szűzi föld, melyből az Úr Krisztus szeplőtelen tiszta teste van alkotva; «a tiszta (Krisztus) tisztán nyitotta meg tiszta anyja méhét».¹ Szűz Mária a kívül-belül arannyal bevont frigyláda, bűn nélkül az emberiség rothadatlan fájából és Szentlélekből alkotva. Ugyanebben a gondolatkörben mozognak a gazdag mariológiai tipologia egyéb képei: Mária az eléghetetlen csipkebokor,² Dávid király megvíthatatlan tornya,³ zárt kert⁴ stb.⁵

3. Az atyák *felsőfokban beszélnek Mária szentségéről*, úgy hogy az a bűnnek minden fajtájával összeférhetetlen. Mária teljesen szent, legszentebb, feddhetetlen, minden büntől és szeplőtől ment; ἄχραντος, ἄμωμος, ἀπειρόκακος, παναγία, immaculata, illibata, sanctissima, intemerata stb. Vezetnek természetesen a mariologus homiléták: Efrém, Proklus, Hesychius, Modestus, Sophronius, Andreas Cretensis, Germanus, Theodorus Studita, Damascenus. Efrém azt mondja: «Nincs te benned Uram, szenny, sem szeplő nincsen a te anyádban!»⁶ *Szent Ágoston* azt mondja a pelagiánusoknak: Minden ember bűnben van, «kivéve azonban Szűz Máriát, akiről az Úr Krisztus méltósága miatt egyáltalán hallani sem akarok, mikor bűnről van szó».⁷ Ez a tanúság annál súlyosabban esik latba, mert Ágostonnak kifejezetten az az álláspontja, hogy a bűnt minden ember magával hozza az eredetével együtt.⁸ Sőt egyszer azt feleli Juliának: «Nem utalom át az ördögnek Szűz Máriát a születés címén, de azért, mert a születésnek ama bűn-kötélékét nála föloldja az újjászületés kegyelme».⁹ Valóban csak egy lépést kellett volna tennie, és forma szerint kimondja a szeplőtelen fogantatást. Ezt az elhatározó lépést azonban nyilván azért habozott megtenni, mert nem tudott a végére járni, hogyan egyeztesse össze Máriának az eredeti büntől való mentességét az eredeti bűn és a megváltás egyetemes szükségével. Hasonlóképpen tanít Ambrus.¹⁰

4. A kifejezett dogma föltárása a *szeplőtelen fogantatás ünnepének* történetével kapcsolatos. A kifejlődés állomásai a következők:

a) Az ünnep első biztos történeti nyomai a 8. század elejére mennek vissza; elsőnek Euboeai János † 749 említi az ünnepen tartott homiliájában. A dec. 9-én tartott ünnepnek tárgya volt Szűz Máriának terméketlen anyától és atyától való *csodálatos fogantatása*, melyet angyal adott hírül a szülőknek (a Protoevangelium Jacobi szerint). Így tartja ma is a görög egyház, jóllehet Szűz Máriának az anyja méhében való megszentelése sem idegen tőle, miként Keresztelő sz. János és Jeremiás fogantatásának hasonló ünnepén, mint azt számos ünnepi homília (Euboeai Jánostól, Aigosi Pétertől és Nikomédiai Gergelytől) bizonyítja.

b) Mikor az ünnep *eljutott nyugatra* (a görög befolyás alatt álló részekben: Ravennába, Nápolyba már a 8. és 9. század folyamán; a 10. század közepén Normandiába, Galliába, Irországba), a brit kolostorokban 1120 körül *Eadmer*, Szent Anzelm¹¹ tanítványa és clare-i

¹ *Iren.* III 21, 10; cf. IV 33, 11.

² Ex 3,2.

³ Cant 4,4.

⁴ Cant 4,12.

⁵ Cf. *Hippolyt.* ap. Theodoret. Dial. (M 10, 863); *Dionys.* Al. Epist. ad Paulum Samosat. etc.

⁶ *Ephraem.* Carm. Nisib. 27, 8.

⁷ *August.* Natura et gr. 36, 42.

⁸ *Ctra Jul.* V 15, 5 Op. imperf. Iulian. IV 122.

⁹ Op. imperf. IV 122.

¹⁰ *Ambr.* in Ps 118 sermo 22, 30.

¹¹ Szent Anzelm szerint illő volt, hogy Szűz Mária olyan tisztasággal ragyogjon, melynél nagyobbat Istenen kívül nem lehet gondolni. *Concept. virg.* 18

Osbert mondták ki először világosan, hogy Isten bölcseségéhez illet, Szűz Máriát Krisztusra való tekintettel kezdetől fogva minden szeplő nélkül szentül megőrizni; Máriának léte kezdetétől való szentségét, váltságunknak ezt a dicső kezdetét kell megünnepelni fogantatása ünnepén. Mikor lyoni kanonokok 1140-ben szintén be akarták vezetni az ünnepet, *Szent Bernát*, a lángoló máriatisztelő elvi okokból ellenezte¹: Természetes, hogy Mária szent volt már születése előtt, miként Jeremiás és Keresztelő sz. János² is; azonban nem fogantatása előtt, hisz akkor még nem is létezett, tehát nem is szentelődhetett meg; de nem is fogantatásában, mert az nem történt érzéki kéj nélkül; a házas ölekezésbe nem vegyül szentség; egyedül Krisztusnak szent a fogantatása, mert Szentlélektől fogantatott. Minthogy az akkor általában elterjedt fölfogás szerint a megtermékenyített petesejt lelkesítése hetekkel a foganás után történt, magában véve (tárgyilag) nem lehetetlen, hogy Szent Bernát nézete szerint Szűz Mária, aki szerinte is születése előtt szent volt, fiziológiai fogantatása után ugyan, de a lelkesítés pillanatában szentelődött meg; vagyis magában nem lehetetlen Szent Bernátot a dogma szellemében értelmezni. De nem valószínű, hogy neki tényleg ez volt a véleménye; bizonyos azonban, hogy a kérdést a Szentszék döntésének akarta fönntartani.

c) Az ő nyomán jártak aztán a 13. századi nagy skolasztikusok: Halensis, Albertus, Thomas, Bonaventura. Ők fölteszik a kérdést: Melyik időpontban szentelődött meg Mária? S azt felelik: A lelkesítés előtt nem; mert akkor a megszentelés egyetlen formai tényezője, a kegyelem számára még nincs alany; ha pedig Mária kegyelem közlése nélkül szentelődne meg, akkor ki volna véve az eredeti bűn alól, miként Jézus Krisztus, és nem szorulna megváltásra; holott Krisztus mindnyájunkért meghalt.³ Tehát a lelkesítés pillanatában szentelődött meg? Ezt *Szent Tamás* szerint többen tanítják, és az Egyház nem ellenzi. Valószínű azonban, hogy Mária megszentelése a lelkesítés után történt, jóllehet a születés előtt és valószínűleg elég hamar a fogantatás után; épen mert ő is rá volt szorulva a megváltásra.⁴ Del Prado úgy gondolja, hogy Szent Tamás a Summa-ban szándékosan hallgat arról, vajjon Szűz Mária megszentelése a lelkesítés pillanatában történt-e; továbbá utal arra, hogy ha a lelkesítés után történt, amit Szent Tamás valószínűbbnek tart, az az «utóbb» lehet nem időrendi, hanem természetrendi egymásután is (posterius natura, non tempore); tehát nem zárja ki a szeplőtelen fogantatást. Ebben a kérdésben két dolog bizonyos: Szent Tamásnak vannak nemcsak odavetett kijelentései, hanem elvei, melyekből a szeplőtelen fogantatás következik. A következtetést azonban nem vont le; és tény, hogy Szent Tamás szerzete és iskolája azután is századokon keresztül heves ellenese volt a szeplőtelen fogantatás tanának.

A nagy skolasztikusoknak ez az első tekintetre meglepő *ellenkezése abban leli magyarázatát*, hogy a nyugati teológiai fejlődés a pelagiánus eretnekség nyomása alatt az eredeti bűn egyetemességét és a megváltás egyetemes szükségét rendkívül kiélezte; és ők nem látták, mikép lehet ezekkel a sarkalatos igazságokkal összeegyeztetni Máriának az eredeti bűntől való mentességét, melyhez pedig jámbor szívük annyira vonzotta őket. Kedvezőtlenül befolyásolták őket az emberi fogantatásról akkor kelendő nézetek is, melyeket a szeplőtelen fogantatás védői olykor kevésbé szerencsésen alkalmaztak, mint pl. hogy Mária Ádámnak egy a bűntől nem szennyeződött és csodálatos módon fönntmaradt részecskéjéből formálódott. Attól is tartottak, hogy Szűz Máriának ez a kiváltságolása elhomályosítja Krisztus páratlan szentségét és dicsőségét.

d) Így a skolasztikai spekuláció kátyuba jutott, melyből *Duns Scotus* emelte ki. Ő t. i. tanára, ware-i Vilmos közvetítésével visszatért Eadmer és Osbert gondolataira; de azokat teológiailag tökéletesítette. Eszerint Szűz Mária is rá volt szorulva Jézus Krisztus

¹ *Bernard*. Epist. 174, 5.

² Jer 1,5; Lc 1,41.

³ *Bonavent.* in Lombard. III dist. 3, 1, 2; *Thom* III 27, 2; 31, 7 stb.

⁴

megváltására, de illet, hogy megváltódása tökéletesebb legyen mint a mienk; és ez abban állt, hogy az Üdvözítő megváltó ereje őt előre megóvta a bűntől. Természet szerint ő is Ádám lánya volt; idő szerint azonban előbb volt a Szentháromság fogadott lánya (θεόπαις), egészen sajátos és abszolút jelentőségű rendeltetéssel, hisz a teremtés fejének, Krisztusnak anyjául volt kiszemelve. És ezért Ádám bűnének törvénye neki is szólt ugyan, azonban nem teljesedett rajta; a Megváltó saját anyjával szemben azzal mutatta megváltása erejét, hogy a megváltást elővételezte nála (praeservatio, praeredemptio, redemptio praevia); «másokat a bukás után emel föl, Szűz Máriát mintegy esés közben tartotta, hogy el ne essék». Ezt a gondolatot Scotus nem mint biztos igazságot, hanem csak mint teológiai lehetőséget és valószínű nézetet képviselte. Az egyetlen komoly teológiai nehézséget azonban ezzel elhárította, és az igazság útját szabadabbá tette. A dominikánusok általában ellenkeztek (kivéve Ambrosius Catharinust, Joannes a S. Thoma-t és Natalis Alexandert), azonban a többi szerzet, az újak is, a skotistákhoz csatlakoztak, és az egyetemek követték. Caietanus már arról számol be X. Leonak, hogy megolvashatatlan a tanítás követőinek száma; és Canisius félszázaddal utóbb megállapítja, hogy az ellenzők vajmi kevesen vannak.

e) Az egyházi hatóságok bölcs tartózkodást tanúsítottak; de az igazság útban volt. A (skizmatikussá vált) bázeli zsinat 1439-ben (sess. 36) ünnepélyesen kimondotta a szeplőtelen fogantatást; IV. Sixtus (1483) megtiltotta az ünnep és a tanítás támadását, a trentói zsinat pedig az eredeti bűnről szóló határozatában kimondja: «Ugyanez a szentszinat azonban kijelenti, hogy nem szándéka az eredeti bűnről szóló határozatába belefoglalni a boldogságos és szeplőtelen Szűz Máriát, Isten anyját, hanem erre nézve meg kell tartani a boldog emlékü IV. Sixtus pápa szabványait». ¹ V. Pál és XV. Gergely pápák megtiltották a szeplőtelen fogantatás-ellenes vitákat (1616 és 1622), XI. Kelemen a szeplőtelen fogantatást az egész Egyház számára nyilvános ünneppé tette (1708), és mikor IX. Pius 1849-ben az ünnepélyes kimondást illetőleg kérdést intézett az Egyház püspökeihez, 543 püspök közül 484 kívánta az ünnepélyes kimondást, 18 nem; a többi vagy közvetett definíciót akart, vagy nem tartotta alkalmoszerűnek az ünnepélyes kimondást.

Teológiai megfontolás. Isten irgalmas rendelkezéséből az emberi nem természetfölötti sorsára nézve Krisztusnak és nem Ádámnak előrerendelése irányadó. Ebben adva van Isten részéről az a lehetőség, hogy az egész emberi nemet előzetesen megváltsa. Lehetséges volt, hogy időrend tekintetében az emberi nem előbb legyen Isten (fogadott) fiainak nemzedéke, mint Ádámnak bűnt öröklő ivadéka. Vagyis lehetséges volt, hogy Krisztus megváltó érdeme megelőzze az emberek születését, és az eredeti bűn törvénye érvényesülésének gátat vessen. Más szóval teológiailag nincs ellenmondás és lehetetlenség benne, hogy Isten az egész emberi nemet a szeplőtelen fogantatás kegyelmében részesítse. Ami így elvontan lehetséges volt az egész emberi nemre nézve, az kiváló fokban *illő volt* Szűz Mária számára: a) *A fiak dicsősége* anyjuk tisztessége. ² Már most az Úr Krisztus abszolút szentsége kívánja, hogy egészen szent legyen az a tő is, melyen fakad ez a legszentebb sarj. Az Üdvözítőt kegyeletes fiúi lelkülete készíti, hogy megváltó erejét különösebb módon megmutassa szent anyján. b) *Illő, hogy a második Éva*, az angyalok királynéja legalább is olyan szent legyen mint volt az első Éva, aki szintén eredeti bűn szeplője nélkül került Ádám oldalára. c) Viszont az Úr Krisztushoz illet, hogy mint *második Ádám*, miként az első, egészen szűzi talajból legyen alkotva. Sőt a hívő gondolkodás nem tudna abba beletörődni, hogy a Szentháromság választott hajléka valaha, ha még oly rövid ideig is, a sátán tanyája volt. d) *Szűz Mária az emberek és angyalok királynéja*; azzá tette őt szent Fia, a mindenség királya. Már pedig «a király nincs alávetve a törvénynek; a királyné alá van ugyan vetve, de a király ugyanazokat a kiváltságokat engedélyezi neki, melyekkel ő rendelkezik» (Ulpianus).

¹ Trident. 5 c. 5 *Denz* 792; cf. prop. damn. 73 Baii *Denz* 1073.

² Prov 17,6.

2. Máriának a személyes bűnöktől való mentessége.

1. **Tétel. Szűz Mária Isten különös kiváltságánál fogva élete egész folyamán ment volt minden súlyos és bocsánatos személyes bűntől.** *Katolikus igazság.* A trentói zsinat ugyanis azt tanítja: «Ki van közösítve, aki azt mondja, hogy az egyszer megigazult ember élete egész folyamán képes elkerülni a bocsánatos bűnöket is, hacsak nem Isten különös kiváltságából, miként a Boldogságos Szűzről tartja az Egyház».¹ Ellenzik a protestánsok és természetesen a racionalisták. Az Egyház csak a tényt állapítja meg, de nem szól a módjáról, és nevezetesen hallgat az alapjáról.

Bizonyítás. Az ősevangélium szerint az asszony és a sátán között teljes az ellentétesség, és az asszony teljes diadalt arat fölötte. Ámde minden személyes bűn személyes vereség a sáttannal szemben. Az újszövetség Szűz Máriát kegyelemmel teljesnek, szentnek állítja oly fokban, hogy azzal még az eredeti bűn sem egyeztethető össze, nemhogy a halálos.

Az atyák oly föllengő módon szólnak Szűz Mária szentségéről, hogy a bűnt kizárják. Hippolitus, Efrém, Ágoston, mint láttuk, hallani sem akarnak arról, hogy Szűz Máriát valaki a bűnnel kapcsolatban csak említse is. Görög atyák emelnek ugyan itt-ott kifogásokat: a kánai csodában asszonyi hiúsága mutatkozott; Máriának és Jézus atyjafiainak gyámkodni-akarásában² uralomvágy nyilvánul³; sőt a Simon jövendölte kard a kételkedés kardja, mely a keresztfá alatt átjárta Mária szívét.⁴ Ezek azonban elhamarkodott kijelentések,⁵ minden alapot nélkülöznek és általában a női nemről való kevésbbé tisztult, maradi, sőt manicheusizű fölfogásból táplálkoznak. Szent Ágoston határozott állásfoglalása után lassan elnémultak. *Teológiai megokolás:* a) A személyes bűn erkölcsi gyalázat; ámde az anya gyalázata a fiúnak is szégyene; Krisztussal kapcsolatban ilyenre még gondolni sem szabad. b) Minthogy Szűz Mária egyrészt kegyelemmel teljes, másrészt ment a rendetlen kívánságtól, a vétkezés lelki forrásai tőle mindenestül el vannak vezetve.

2. **Tétel. Szűz Mária élete egész folyamán ment volt a rendetlen kívánságtól.** *Biztos.* Burkoltan kimondja a szeplőtelen fogantatás dogmája. A tétel kizárja mind a tényleges bűnre csábító gerjedelmet, mind pedig a bűnös hajlamot (fomes peccati).

Bizonyítás. a) A rendetlen kívánság *erkölcsi árnyat vet a lélekre* (I 562). Szűz Máriához pedig, ki a Szentháromság hajléka és a szentek szentjének anyja, illett, hogy a bűnnek árnyéka se férközzék hozzája. b) Hogy ez valóban így is volt, annak pozitív bizonyítéka az ősevangélium: Mária és a sátán között nem állhat fönn semmiféle érdekközösség. Már pedig a rendetlen kívánság az ördög hatalmának és diadalának egy nyúlványa és serény útkészítője. c) A tétel következik a szeplőtelen fogantatás dogmájából: a jelen üdvrendben a rendetlen kívánság az eredeti bűn következménye. Szűz Máriában nincs meg az ok, tehát a következmény sem.

Kérdés. *Mi módon szabad Szűz Mária a rendetlen kívánságoktól?* – A régibb teologusok a görög atyák nyomán azt tanítják, hogy Szűz Mária lelke általánosságban megtisztult és megszentelődött már fogantatásakor, és akkor a Szentlélek elaltatta, megkötötte benne a rendetlen kívánságot; fia fogadásában azonban kioltotta; így Szent Tamás is. Az újabbak azonban a szeplőtelen fogantatás dogmájának világánál helyesen azt tanítják, hogy a rendetlen kívánság kioltása mindjárt fogantatásakor történt, mert hisz már akkor elapadt az ő számára a rendetlen kívánság forrása, az eredeti bűn.

¹ Trident. 6 c. 23 Denz 833.

² Mt 12,45.

³ Chrysost. in Jn hom. 22; in Mt 44, 1 1.

⁴ Igy Basil. Epist. 260; Cyril. Al. in Jn 19, 25; cf. Tertul. Carn. Chr. 7; Origen. in Lev hom. 27.

⁵ Petav. Incarn. XIV 1.

Megjegyzés. Minthogy Szűz Mária élete egész folyamán ment volt nemcsak az eredeti, hanem a személyes bűnöktől is, sőt a bűnre készítő gerjedelmektől és hajlamoktól is, igazi értelemben nemcsak büntelen, hanem *vétkezhetetlen*. Ez azonban *lényegesen különbözik szent Fiának vétkezhetetlenségétől*: Az Úr Krisztusnál ugyanis a személyes egységnél fogva a vétkezhetetlenség a személyben, tehát a metafizikai létben gyökerez, és ennél fogva a vétkezés lehetősége Krisztusnál metafizikailag és föltétlenül ki van zárva. Minthogy Szűz Mária teremtett személy, benne megmarad a vétkezés absztrakt lehetősége. Az ő vétkezhetetlensége pozitív isteni rendelkezésen alapszik, és ennek közvetlen teljesítő mozzanata nem a boldog istenlátás, miként az üdvözülteknél, hisz ő azzal nem rendelkezett földi életében; hanem az Isten-anyaság, melyre való tekintettel Isten őt megóvta a bűntől és megerősítette a kegyelemben.

Nehézség. Ha Szűz Máriában semmi sem volt, ami őt a bűn felé húzta, *elesett az érdemszerzésnek számos alkalmától*. – *Felelet.* Szűz Máriának nem kellett az érdemszerzésnek összes lehetőségeivel rendelkezni. Hisz az Úr Krisztusban, az angyalokban és a paradicsomi emberben sem volt rendetlen kívánság, és mégis volt náluk helye érdemszerzésnek. Szűz Máriának volt módja a lemondást és önmegtagadást egészen sajátos formában és fokban gyakorolni, és ezzel bőven pótolva voltak az érdemszerzésnek ama lehetőségei, melyek a bűnre készítő hajlamokból fakadnak.¹

Szűz Mária lelki életének és erkölcsi értékeinek méltatásánál más szempontok is jönnek tekintetbe, mint az érdemszerzés lehetőségei: Ő épen teljes büntelensége által az a *valósággá vált teremtett eszmény*, kinek szemléletéből biztatást merít a gyarlóságaiból a vallás erkölcsi élet magaslataira törekvő ember; ő a le nem alkonyodó fényes hajnalcsillag, melynek láttára a bűn árjától elborított lelkekbe visszatér a tisztasághoz való honvágy és bizalom: ő az a víhatatlan vár és zárt kert, melybe az elveszett paradicsomot sirató lélek hazatér és megenyhül. Szűz Máriában előttünk jár egy ember mint mi, de aki a bűn átkát nem nyögi, aki a legmélyebb fájdalomtól meglágyított lélekkel, de érinthetetlen tisztasággal tekint le minden vergődő és tisztulást áhító Éva-gyermekére. A rendetlen kívánságtól való mentesség, annak gyökere: a szeplőtelen fogantatás, a virága: a személyes büntelenség mondhatatlan áldás és erő a tisztulásra szorult egyesre és társadalomra, melynek valósága elől őszinte nem-katolikusok sem tudnak elzárkózni.

3. Mária pozitív szentsége.

Szűz Mária szentségét a pozitív oldalról az angyal így jellemzi: kegyelemmel teljes. Ez a *kegyelemmel való teljesség*, mely már az atyáknál és aztán az Egyház ajkán Szűz Máriának állandó jelzője, közvetlenül és gyökérszerűen Máriának az Isten-anyaságra való kiválasztottságát, tehát Istennek páratlan kegyét jelenti; de ezzel velejár a kegyelmi nagy hivatottsággal arányos belső ékesítés. A kegyelemmel való teljességben tehát ki van fejezve Szűz Mária szentségének mind tartalma, mind pedig foka.

Tartalmilag tekintve Szűz Mária szentsége

1. *A megszentelő kegyelem bősége.* A jelen üdvrendben ugyanis a kegyelem a természetfölötti szentség formái oka, vagyis az az elv, mely közlődés és benmaradás útján közvetlenül szentté teszi a lelket; nélküle a természetfölötti rendben nincs Isten előtti kedvesség. Ezért volt meg a kegyelem az Úr Krisztusban is, a szubstanciás szentség mellett is; és ezért nem lehet el nélküle szent anyja sem. Nincs is semmi alapja és valószínűsége annak a nézetnek, hogy az Isten-anyaság mintegy metafizikailag magánvaló szentséggel szenteli föl Szűz Máriát (Ripalda). Az Isten-anyaság ugyanis magában tekintve méltóság, küldetés mások megszentelésére (karizma), és magában, csupán közlése és a hívott személyben való

¹ Thom III 27, 3.

benmaradása által nem szentel meg. Csak erkölcsi alapot ad lelki megszentelődésre. Ha t. i. Isten valakit küld egy hivatásra, megfelelő módon föl is szereli annak méltó betöltésére.

2. A megszentelő kegyelem kiséréte, nevezetesen a *természetfölötti erények*. Épen kiváló erényei hozzák Szűz Máriát annyira közel a hívők szívéhez és valláserkölcsei igyekezetéhez. A Szentírás kiemeli hitét,¹ engedelmességét, melyet már az atyák ünnepelnek Éva engedetlenségével szemben, Isten iránti teljes odaadását, felebaráti szeretetét, alázatát, szemérmességét, szüzességét, lelki erősségét, reményét, magány-szeretetét, a Szentlélek után epedő szent áhítatát és a természetfölötti javakért való buzgóságát. Szűz Mária az erények koronájával is kiemelkedik a szentek fölött mint királynéjuk.

3. Kiváló *karizmák*. Hisz Szűz Mária a teremtmény számára adható legnagyobb karizmának, az Isten-anyaságnak boldog kiválasztottja. Ebből mint központi naphól sugároznak ki azok a karizmák, melyek által Szűz Mária a szentek kiváltságainak összes színeiben ragyog. Újabb hittudósok ugyanis nem szolid alap nélkül állítják föl ezt a tételt: Szűz Mária rendelkezett mindazokkal a kiváltságokkal, melyekről az üdvtörténet tud, és amelyek állásával, nemével, fájdalmas Isten-anyaságával összefértek. Szent Tamás a bölcsesség, szemlélődés és jóvendülés adományát joggal kiolvassa a Szentírásból.² Bizonyos továbbá, hogy Mária rendelkezett magas hivatásának megfelelő tudással. Azonban kellő alap nélkül állítja néhány újabb hittudós, hogy már anyja méhében eszének teljes használatával rendelkezett (Terrien), álmában is Isten szemléletébe volt merülve (Scheeben), a hittitkoknak, a Szentírásnak, sőt a természetnek egészen rendkívüli ismeretével és a paradicsomi állapot összes természetkivüli adományaival rendelkezett (Terrien). Egyenesen tévedés boldogító istenlátást tulajdonítani neki (Vega); hisz a Szentírás kifejezetten kiemeli hitét; ez pedig a látással meg nem fér.

Fokozatilag a kegyelemmel való teljességet a Szentírás útmutatása szerint mindig annak a személynek mivoltához és méltóságához kell mérni, akit illet.³ Minthogy Szűz Mária a legnagyobb méltóságra van hivatva, mely teremtményt egyáltalán érhet, a hittudósok jogosan következtetik nagy egyértelműséggel, hogy már fogantatásakor bőségesebb kegyelemmel áldotta meg Isten, mint bármikor bármilyen teremtett személyt; sőt némelyek (Liguori, Suarez, Contenson) szerint ez a kegyelem nagyobb volt nemcsak mint bármely ember vagy angyal kegyelme, hanem nagyobb, mint valamennyi ember és angyal kegyelme együtt. Ez a kegyelem Szűz Mária lelkében életének egész további folyamán állandóan *gyarapodott*.

Még pedig *a) dologi teljesítmény* következtében (ex opere operato), különösen az Úr Krisztus fogantatásakor a Szentléleknek egészen sajátos leereszkedése és az örök Ige megjelenése által. Ezzel ugyanis Szűz Mária a Szentháromsághoz oly közel jutott, mint a földi vándorút folyamán soha semmiféle teremtmény. Már pedig «minél közelebb kerül valamely lény az elvhez bármely rendben, annál bővebben részesül ennek az elvnek a hatásaiban».⁴ Ezen kívül nincs kizárva, hogy Szűz Mária kegyelmét némely szentségnek (kereszttség, bérmlás, Oltáriszentség) fölvétele is gyarapította. *b) Személyes teljesítmény* következtében (ex opere operantis): Szűz Mária, miként mi, a hit homályában járt, bár az ő hitének éjjelét a mennyei remény hajnalcsillaga hasonlíthatatlanul intenzívebben világította át mint minket. Benne megvoltak az érdemszerzésnek összes föltételei (83. § 2); sőt az egyik: az Isten részéről való kegyes elfogadás teljesebb mértékben («az Úr teveled»); következésképp élete végéig gyarapodott kegyelemben, érdemben, Isten előtt való kedvességben. Kegyelme azonban életének semmi szakában nem érte föl az Úr Krisztusét; ő ugyanis a kegyelemnek

¹ Lc 1,45.

² Lc 2,19; 1,48.

³ Jn 1,14 Act 2,4 6,8.

⁴ Thom III 27, 5; cf. *Damascen.* Homil. 8, 12.

önfényben ragyogó napja, Szűz Mária pedig a tőle kapott kölcsönfényben tündöklő szép hold.¹

73. §. Mária megdicsőülése.

Diekamp II § 46 47; *Bartmann* I § 110 111; *van Noort* 3, 3; *Pesch* IV n. 613–627 639; *Scheeben* III 570–629; *Petavius* XIV 8–9. *Suarez* Incarn. disp. 23; *Frassen* Incarn. disp. 3, a. 3, s. 3, qu. 5–6. – F. X. *Godts* Définibilité dogmatique de l'Assomption de la t. s. Vierge 1924; M. *Favier* L'assomption corporelle de la Mère de Dieu 1926; R. *O'Connel* Mary's Assumption 1930; P. *Renaudin* Assumptio B. M. V. 1933; J. *Marta* Ni Éphèse, ni Panaghia Capouli, mais Jérusalem. Étude critique et historique sur le lieu de la mort de la S. Vierge 1910; J. *Ernst* Die leibliche Himmelfahrt Mariä historischdogmatisch nach ihrer Definierbarkeit beleuchtet 1922. – J. *Bitremieux* De mediatione universali B. M. V. 1926; A. *Borzi* Maria hominum corredemptrix 1931; Le *Rohellec* Marie dispensatrice des grâces 1925; R. *O'Connel* Our Lady Mediatrix of all Graces 1926; F. H. *Schüth* Mediatrix 1925; J. *Ude* Ist Maria die Mittlerin aller Gnaden? 1928; L. *Leloir* La médiation mariale dans la théologie contemporaine 1933; *Schütz* Mária kegyelem-közvetítése Theol. 1937. – J. C. *Trombelli* Mariae vita ac gesta cultusque illi adhibitus 6 k. 1761; B. *Bartmann* Christus ein Gegner des Marienkultes? 1909; L. *Porra* Regina o la regalità della Madonna 1927; G. *Hüffer* Loreto 2 k. 1913/21; W. *Strasser* Kirche u. Marienverehrung 1924; S. *Beissel* Geschichte der Verehrung Marias in Deutschland bis zum Ende des Mittelalters 1909; Geschichte der Verehrung Marias im 16. und 17. Jahrhundert 1910.

1. Mária test szerinti megdicsőülése.

1. Tétel. Szűz Mária meghalt. Biztos.

Szűz Mária élete végének idejéről, helyéről (valószínűleg Jeruzsálem, nem Efezus) és egyéb körülményeiről *nincsenek biztos adataink*. Epifánius, aki ezeknek a dolgoknak szorgalmasan iparkodott a végére járni, arra az eredményre jutott: «Nem tudni tehát, meghalt-e, eltemették-e».² A szeplőtelen fogantatás pedig mintha ellene szólna. A halál ugyanis a bűnnek zsoldja; Szűz Máriának pedig a bűnnel semmi köze.

*Mindamellet*t Szűz Mária halála biztos. a) A halál Ádám ivadékának szóló *egyetemes törvény*. Az eredeti megigazultság állapotában Istennek egy természetkívüli adománya fölfüggesztette, de az eredeti bűn után egyetemes ereje ismét érvénybe lépett. Szent Ágoston szerint³ az Üdvözítő meghalt volna akkor is, ha nem áldozza föl magát önként a keresztfán. Tehát meg kellett halnia Szűz Máriának is, akinek a bűnös és halálra vált Ádámmal való igazi kapcsolatát nem szüntette meg a szeplőtelen fogantatása; hisz megváltásra-szorultsága is megmaradt. b) Ha az Isten-anya méltóságának meg is felelt volna, hogy halált ne lásson, a kereszthalálig engedelmes *Megváltó anyjához illett*, hogy szent Fiát az élet útjának ez utolsó állomásáig kövesse. c) Az Egyház *liturgiai hagyománya* történeti bizonyosságot szolgáltat. Szűz Mária elszenderülésének ünnepe (transitus, dormitio, κοίμησις, ἀνάπαυσις) valószínűleg a legrégebbi Mária-ünnep; talán már a 4. század végén megvolt. Az egyházi szertartás pedig általában föltételezi Mária halálát; pl. secreta Assumpt.: «jóllehet tudjuk rólad, hogy a test törvénye értelmében elköltöztél». d) A *szepőlötelen fogantatás* igazsága ennek a ténynek nem áll útjában. Hisz a keresztség minden egyes hívőben szintén eltörli az eredeti bűnt, mégis meghagyja a halál törvényét. Úgy tetszett ugyanis Istennek, hogy a jelen üdvrendben az eredeti bűn eltörlése után is megmaradjon a halál törvényének hatékonysága, melyet a paradicsomi állapotban egy természetkívüli adomány csak fölfüggesztett, de meg nem szüntetett. A szeplőtelen fogantatásból azonban következik, hogy a halál Szűz Máriában nem büntetés jellegű.⁴ Ezért joggal tanítják a hittudósok, hogy Szűz Mária halála nem volt

¹ Cant 6,9.

² *Epiphan.* Haer. 78, 11.

³ *August.* Peccator. merit. II 29.

⁴ Cf. Prop. damn. Baii 73 *Denz* 1073.

fájdalmas, hanem a szent Fia után való szerető elepedés¹ volt; miként Szent Pál is «kívánt elválni és Krisztussal lenni».²

2. Tétel. Szűz Mária halálával lelke Isten boldog színelátására emelkedett, teste pedig nem indult föloszlásnak, hanem nyomban a megdicsőült testek állapotába jutott. Biztos.

Hogy Szűz Mária halála után nyomban *Isten boldog színelátására jutott*, közvetlenül foly tökéletes szentségéből. *Testi megdicsőülésének* kérdése épúgy mint halálának kérdése történetileg nem dönthető el, minthogy életének végéről nincsenek megbízható forrásaink. Azonban dogmatikailag teljes bizonyossággal levezethető. A halál ugyanis magában nem büntetés jellegű ugyan, de a jelen üdvrendben azzá vált; és büntetés jellegét, a bűnből való eredetét két mozzanatban mutatja: a haláltusa keserves kínjában és a halált nyomon követő testi föloszlásban. Ezt az utóbbit az emberiség általános érzéke nemcsak szégyenletesnek, hanem borzalmasnak és utálatosnak itéli. A teológiai megfontolás ezt az általános érzést igazolja. A föloszlásban jut ugyanis kifejezésre a bűn belső mivolta, a lázadás, a bomlás, valamint a sátán hatalma: a pusztítás, rontás, a sátán országának lényegét alkotó belső ellenmondás külső érvényesítése, a kaoszba való visszaterelés. Hogy a halálnak ez a büntetés-jellege kiterjeszkedjék Szűz Máriára is, annak ellene mond egy

a) *Teológiai ok.* Az ősevangélium értelmében Szűz Mária részes volt fiának a halál fölötti teljes győzelmében. Ez a teljes diadal három mozzanatra terjeszkedik ki: a rendetlen kívánságra, a bűnre és a halálnak büntetés jellegére.³ Ha tehát Szűz Mária teste, a Szentléleknek ez a kiváltságos edénye ki lett volna téve a föloszlásnak, egy jelentős és föltűnő ponton a sátán győzött volna. Ezt Isten annál kevésbé engedhette meg, mert az Isten-anyaságnál fogva Szűz Mária és az Úr Krisztus teste között a lehető legszorosabb benső kapcsolat áll fenn (*caro Mariae caro Christi*). Rendjén van tehát, hogy Szűz Mária teste osztozzék szent Fia megdicsőült testének sorsában.

b) *Törvényszerű ok.* A halál utálatossága a bűnnek zsoldja. Szűz Máriában nincs bűn; tehát nincs törvényszerű alap arra, hogy a halál kivegye tőle a bűnnek ezt a zsoldját.

c) *Üdvekonómiai ok.* Szűz Mária az Isten-anyaság révén az élet, kegyelem és dicsőség anyja; általa mindnyájan várományosai vagyunk a teljes megdicsőülésnek. Illő volt tehát, hogy a megváltásnak ebben a gyümölcsében, a test szerinti megdicsőülésben elsőnek ő részesedjék, aki világra szülte dicsőségünk szerzőjét. Annál inkább, mert a megváltásnak ezt az erejét abban az időben mások is tapasztalták, azok t. i., akik húsvét reggelén sírjukból föltámadtak.

d) *Analogiás ok.* Az Üdvözítő már mikor a földi létbe lépett, oly gyöngéden és halkkal járt, hogy teljességgel megkimélte anyjának szüzi épségét. Közvetlenül kínálkozik tehát az a gondolat, hogy ugyanoly gyöngéden vezette át őt az örök létbe: szűz teste morfológiai épségének teljes megóvásával.

3. Tétel. Szűz Mária halála után nemcsak lélek, hanem test szerint is mennybe vétetett. A legnagyobb fokban *valószínű nézet*, melyet vakmerőség nélkül nem lehet tagadni.⁴

Bizonyítás. a) Szűz Mária mennybevétele *az előző tétel folyománya*. Ha ugyanis szent testét nem érte föloszlás, hanem teljesen és végleg megdicsőült, akkor állapot szerint már a mennyei dicsőségnek volt részese; hisz elsősorban nem a hely, hanem az állapot teszi a mennyországot. Különbösen is illő volt, hogy Szűz Mária végig szorosan nyomon kövesse szent Fiát; ha oly hiven vele ment a keresztfáig, rendjén van, hogy elmenjen vele az utolsó

¹ Cant 2,5.

² Phil 1,23.

³ Rom 3–8 1 Cor 15,24. Heb 2,14.

⁴ Suarez Myst. vitae Chr. disp. 21, 2.

állomásig, a mennyei dicsőségig. Ebben az értelemben méltán alkalmazható rá a zsoldáros szava: «Indulj el Uram, nyugalmad helyére, te és a te szent frigyládád».¹

b) *Történetileg* Szűz Mária haláláról és a közvetlenül utána eső dolgokról megbízható forrásaink nincsenek. Az ismert legendát az apostolok váratlan és csodás összejöveteléről és Máriának szemük előtti mennybemeneteléről a *Transitus B. M. V.*, 4. század végi apokrif irat adja elő elsőnek. Ezt más reá támaszkodó hamisítványokkal együtt Gelázius pápa 495-ben elvetette: az Egyház ünnepei és hite nem szorulnak hamisítványokra és nem épülnek föl apokrif okmányokon. Epifánius a dologról még semmit sem tud mondani. Toursi sz. Gergely († 594) az első egyházi író, aki említést tesz a mennybemenetelről (*In gloriam martyrum*); de a *Transitus*-ból merít. Azonban megdönthetetlen történeti tény, hogy a keresztény *hagyomány mitsem tud Szűz Máriának sírjáról*, és soha holttestének ereklyéit nem emlegette. Ennek a föltűnő történeti ténynek nincs más kielégítő magyarázata, mint hogy nem volt valós alap arra a hagyományra, mely Mária sírjáról és holttestéről tudhatott volna: «Az Istennel jára és eltűnék, mert az Isten elvitte».²

c) Az Egyház több mint ezer esztendeje *fő ünnepei között üli Szűz Mária mennybevételét*. Már pedig Krisztus Egyházának szentségével összeegyeztethetetlen, hogy az egyetemes Egyház annyi időn keresztül olyan természetfölötti tárgyat ünnepeljen, mely nem felel meg hitének (legem credendi statuit lex supplicandi); tévedhetetlenségével pedig ellenkezik, hogy olyant higgyen, ami nem felel meg a valóságnak.

Az ünnep első biztos történeti nyomai a 7. század elejére mennek vissza; fönmaradt ugyanis Modestus jeruzsálemi patriarkának († 634) az ünnepről mondott szentbeszéde; lehet azonban hogy már Mauricius császár rendelte el († 602).³ Vajjon a Θεοτόκου μνήμη, Mária emlékének ünnepe, melyet palesztinai szerzetesek 500 körül, sőt a szíriaiak már 380 táján ülték, azonos-e a mennybevétellel, nem biztos, bár nem valószínűtlen. A 8. századból számos beszéd maradt ránk (Krétai András, Germanus, főként Damascenus ajkáról). Nyugaton az ünnep Sergius pápa († 701) alatt jelenik meg. Ugyanebben az időben a *Missale gothicum* és a csak néhány évtizeddel fiatalabb *Sacramentarium Gregorianum* kifejezetten kimondja Szűz Máriának halála után történt boldog mennybevételét. Nyugaton az ünnep aztán csakhamar általánossá vált.⁴

Ezek alapján a *mennybevétel dogmává emeléséről* (definiálhatóságáról), melyet az újabb időben sokat vitatnak, ezt lehet mondani, természetesen «salvo meliore et imprimis iudicio Ecclesiae»: Szűz Mária mennybevétele mint testi megdicsőülésének folyománya biztos. A testi megdicsőülés pedig burkoltan benne van az ősevangéliumban mint annak végső kiágazása, és legalább burkoltan benne van abban a negatív hagyományban is, mely Szűz Mária sírjának és ereklyéinek ismeretlenségéből kiolvasható. Tehát misem állja útját, hogy az Egyház, mikor a Szentléleknek tetszik, egyeneset definiálja Szűz Mária testi megdicsőülését, és ebben burkoltan (implicite) a mennybevételt is. Vajjon a mennybevétel magában is dogmává emelhető-e, azon fordul, ki van-e nyilatkoztatva. Vagyis benne van-e legalább burkoltan a hit forrásaiban (pl. az ősevangéliumban), miként a testi megdicsőülés, vagy pedig csak mint folyomány hámozható ki belőle? Nehézség mindenestre az, hogy az első öt század hagyománya még burkoltan sem látszik tartalmazni; ennek megokolása elég nehéz, ha formálisan kinyilatkoztatott igazsággal van dolgunk. Ezért oszolnak meg a mai hittudósok nézetei arra nézve, vajjon Szűz Mária mennybevétele közvetlenül és magában is dogmává emelhető-e? A gondos dogmatikusok általában azt tartják, hogy legmegfelelőbb volna a testi

¹ Ps 131,8; cf. Ap 11,9 12,1.

² Gen 5,24.

³ *Nicephor. Hist. Eccl. XVII 28.*

⁴ Cf. *Thom III 27, 1; 83, 5 ad 8; Opusc. 6 in salut. ang. 1.*

megdicsőülést közvetlenül és egyenest dogmává emelni és ebben burkoltan benne volna mint katolikus igazság a mennybevétel.

2. Mária lélek szerinti megdicsőülése.

1. *Tétel. Szűz Mária kiváltságos módon üdvösségünk közvetítője. Biztos* állandó és egyetemes hívő meggyőződés alapján.

Ebben az általános fogalmazásban az *Írás* burkoltan tanítja tételünket: Szűz Mária Jézus Krisztus anyja; és ezzel a Megváltót és a megváltást adja a világnak: «És fiat szül majd, kit Jézusnak fogsz nevezni, mert ő szabadítja meg népét bűneitől».¹ Burkoltan benne van továbbá az ősevangéliumban, mely az asszonynak a sátán-legyőző Krisztus művében kiváló részt tulajdonít.

Az *atyák* az első időktől fogva hirdetik és lépésről lépésre kiépítik azt a gondolatot, hogy Szűz Mária a második Éva. Amilyen része volt az első Évának az emberiség megrontásában, olyan jutott Máriának a helyreállításában. Éva tudvalevőleg nem közvetlenül okozta az emberiség romlását, hanem azáltal, hogy Ádám bűnében előkészítő és alkalom-szerző módon (dispositive et occasionaliter) közreműködött. Ugyanígy Szűz Mária is előkészítő és alkalom-nyújtó szolgáló módon (dispositive et ministerialiter) lett oka a mi üdvösségünknek. Így beszél már Jusztin: «Tudjuk, hogy Isten Fia szüztől emberré lett, hogy ugyanazon az úton szünjön meg a kígyótól kiinduló engedetlenség, melyen keletkezett. Éva ugyanis érintetlen szűz létére, mikor a kígyó szava megfogant, az engedetlenséget és a halált szülte. Szűz Mária ellenben, mikor tudtára esett Gábor angyaltól, hogy az Úr lelke száll majd reá, hitet és örömet fogant, és azt felelte: legyen nekem a te igéd szerint. És így tőle született az, aki által Isten a kígyót és a vele egyívású angyalokat és embereket leteperi».² Ugyanígy Irén: «Szűz Mária az ő engedelmissége által az egész emberi nem üdvösségének oka lön». «Engedelmissége által helyreállította Éva engedetlenségét és szószólója lett Évának is a többi embernek is».³ Ezért amint Éva által jött a halál, úgy Mária által jön az élet.⁴

Ebből az Egyház a középkor folyamán joggal levezette azt a meggyőződést, hogy **Szűz Mária az összes keresztény hívők anyja**. a) Mint *második Éva* ő is «anyja minden élőknek».⁵ Mikor ugyanis az új természetfölötti élet szerzőjét szülte, tőle egy egészen új nemzedék indul ki, mely nem a test ösztönéből, hanem Istenből születik. Szent Ágoston szerint «Mária nyilván Krisztus tagjainak anyja. Ezek a tagok mi vagyunk; mert szeretetével közreműködött abban, hogy az Egyházban hívők szülessenek, akik ama főnek tagjai».⁶ b) Mi mint az *Úr Krisztus testvérei* és titokzatos testének tagjai természetfölötti vérrokonságban vagyunk vele.⁷ Tehát az ő anyja ezen a címen nekünk is anyánk. c) Az *Üdvözítő* a keresztfa alatt álló Máriának Jánosra nézve azt mondja: «Asszony, ime a te fiad»; és a tanítványnak: «Ime a te anyád».⁸ Ezzel Origenes szerint mindnyájunknak lelki anyjává tette őt. d) Az *Egyház* liturgiája Szűz Máriát az isteni kegyelem anyjának (mater divinae gratiae), mennyország ajtajának, szószólónknak (advocata nostra) stb. nevezi, és sűrűn alkalmazza rá a

¹ Mt 1,21.

² *Iustin.* Dial. 100.

³ *Iren.* III 22, 4; V 19, 1; cf. IV 33, 11.

⁴ *Tertul.* Carn. Chr. 17; *Cyrl.* Hier. H. Cat. 12, 15 29; *Hieron.* Epist. 22; *Ambr.* Epist. 42, 3; *August.* Agon. Chr. 24; *Sermo* 51, 2, 3; 123, 2; 232, 2; *Ephraem.* Sermo 3 de divers. *Epiphani.* Harer. 78, 18.

⁵ Gen 3,20.

⁶ *August.* De s. virgin. 6, 6.

⁷ Rom 8,29 Heb 2,11.17.

⁸ Act 4,12 Jn 14,6 17,3 Rom 5,12–9 10,8–13 Col 1,20 1 Tim 2,5 Heb 11,6. Col 1,24.

bölcsesség szavait: «Aki engem megtalál, életet talál és üdvösséget merít az Úrtól». ¹ Nálam vagy az út és az igazság minden kegyelme, nálam az élet és az erény minden reménye. ²

Mint mindnyájunk anyja *Szűz Mária mindnyájunk számára a természetfölötti élet közvetítője*.

Miben áll ez a közvetítés? Semmiesetre sem abban, hogy tárgyilag kiegészíti az Üdvözítő megváltó tevékenységét, és akármilyen módon és fokban is üdvösségünknek Krisztussal mellérendelt oka; mintha t. i. Jézus Krisztus közvetítő tevékenysége bármilyen kiegészítésre vagy támogatásra szorulna; ezért a *concausa nostrae salutis, corredemptrix* címeknek csak lényeges megszorításokkal lehet helyes értelmet adni (lásd alább). Üdvösségünknek egyedüli szerzője, főoka, Isten és ember között az egyedüli közvetítő a szó elsődleges értelmében az Úr Krisztus. ³ Szűz Mária nem léphet bele a megváltó tevékenység első-oki körébe; hisz 6 is rászorult a megváltásra miként mi; nem a megváltottság tényében, hanem módjában emelkedik magasán a többi ember fölé. Következésképp az ő közvetítő szerepe csak másodlagos, közvetett, szolgálati jellegű lehet. Jóllehet ugyanis üdvösségünk egyetlen fő és elsődleges szerzője az Úr Krisztus, Szűz Mária közreműködhetett mint másodlagos közvetítő megváltásunknak mind szerzésében, mind alkalmazásában, vagyis gyümölcseinek hováfordításában.

Szűz Mária közreműködött megváltásunk megszerzésében. a) Mária nemcsak fizikailag szolgálta megváltásunk szerzését, amennyiben tulajdon szüzi testével öltöztette emberi testbe a Megváltót, hanem a legnagyobb engedelmességnek, az Isten iránti odaadásnak és emberszeretésnek tevékenységével is. Mikor az angyal hírülvitte Isten-anyává való választottságát, és várta feleletét, benne az egész emberiségnek beleegyezését várta; és Szűz Máriának fölséges szava: *Legyen nekem a te igéd szerint,* ⁴ *a megváltásnak egyik föltétele és előkészítő tényezője lett.* ⁵ Szűz Máriának ez a közreműködése, kivált engedelmessége, hite és szeretete, mellyel előbb fogadta lelkébe mint méhébe szent Fiát, az atyák állandó elméléseinek és ünneplésének tárgya: szembeállítják Évának engedetlenségével, hitetlenkedésével és az emberiség jövő sorsát fitymáló szeretetlenségével.

b) Amint a Boldogságos Szűz «*Legyen nekem a te igéd szerint*» szavával a megtestesülés ügyében az egész emberi nem beleegyezését vitte Isten elé, úgy készséges segítőként (mint *διάκονος*) *közreműködött a Megváltó áldozatának meghozatalában* is: vállalta az Isten-ember anyaságával járó egészen sajátos gondokat és felelősségeket; lemondott róla, mikor nyilvános tevékenységét megkezdte; együtt szenvedte nyilvános életének veszedelmeit és esélyeit; s különösen a keresztfá alatt áldozatos, Isten akaratához simuló vértanu lelkületével önmagát és önmagában az egész emberi nemet azonosította az Üdvözítő áldozatával. Ezzel nem növelte ugyan ennek az áldozatnak érdemeit és tárgyi hatékonyságát, de hozzáadott mégis egy tartalmas, jelentős mozzanatot: a maga és az emberiség részéről készséges lelkülettel azonosította magát az Üdvözítő keresztdozatával, és így fölséges módon megkezdte azt a másodlagos, eszköz jellegű papi tevékenységet, mellyel az Úr Krisztus állandósítani akarta az ő keresztdozatát Isten országában. Nem az Üdvözítő keresztdozatának tárgyi kiegészítése ez, még másodlagosan sem, hanem nagy bizonyosság és útmutató, hogy ez a legnagyobb isten-emberi tett méltó visszhangra talált a hívő lelkekben, és így alanyi részről (az egyes lelkek részéről) is érvényesül az az ereje és értéke, mely tárgyilag sajátja.

¹ Prov 8,35.

² Sir 24,25.

³ Jn 19,27.

⁴ Lc 1,38.

⁵ Thom III 30, 1 c.

Szűz Mária hatékony eszközként *közreműködik a megváltás gyümölcseinek kiosztásában.*

a) Ennek a közreműködésnek első mozzanata, mely már Szűz Mária földi életében teljes tartalmával érvényesül: *ő a megváltottak elseje*, a megváltás hajnalcsillaga; benne ragyog föl először bűvös fényének teljes igézetében a megváltás ereje és tartalma. Mit köszönhetünk az Úr Krisztusnak, mi vár azokra, kik hiven az ő nyomán járnak, azt kézzelfoghatóan megmutatják Szűz Mária kiváltságai: szeplőtelen szentsége, szűz Isten-anyaságának méltósága, testi-lelki megdicsőülése. Amit ő ezekben a kiváltságokban elővételezett, az vár (természetesen megfelelően arányítva) mindazokra, akik miként Szűz Mária az Úr Krisztusban élnek. Szűz Mária ebben a vonatkozásban a megváltás valóságának nagy bizonyossága és mintegy szemléleti tanítása.

De egyben kiváló *biztatás és erőforrás a megváltás alanyi keresztülvitelére.* Hisz Szűz Mária a hit homályából törtetett előre miként mi: lemondásban, küzdésben, munkában. Nagyot cselekedett vele az Úr, az bizonyos; de úgy, hogy ő maga teljes odaadással hiven együttműködött a kapott kegyelmekkel. Nagy dolog minden keresztény számára a fogadott fiúság és a Krisztus-testvériség; áldása és koronája azonban csak azokra vár, akik miként Szűz Mária alázatos szolgáló lélekkel maguk is azt akarják, amit az Úr akar velünk. De ennél is többet jelent Szűz Mária az üdvösség közvetítésében: tiszta keble illetlen szüzességgel és magafeledő anyai szeretettel zárja körül a legmagasabb titkokat. Rajta mint misztikai lépcsőn ereszkedik le a teremtésbe nemcsak a megváltás kegyelme, hanem maga a Szentháromság, hogy ott állandó lakást vegyen. Ennek a titkos értelmű rózsának bimbójából feslik ki ég és föld öllekezésének szent gyümölcse. Szűzi érintetlenség és teljes megváltottság egyfelől, termékeny anyaság és irgalmas megértő részvét másfelől mint üdítő és tisztító illat áradnak belőle. Nem csoda, ha annyiszor Szűz Mária titkából indul ki bűnösök tisztulása, hajótöröttek reményre-kelése, fertőzött családok megszentelődése, királyi koronájukat vesztett nők fölemelkedése, és mindezzel együtt az életet óvó szűzies lelkület társadalmi újjászületése is. Ahol Szűz Máriát kikapcsolják az üdvrendből, mindenestre hova-tovább szent Fiát is szem elől veszítik; de már jóval előbb veszendőre adják azokat a le nem mérhető, sokszor tételekben ki nem fejezhető és mégis alapvető nagy életérdekeket, melyek a szüzesség és anyaság természeti és természetfölötti titkait kegyelettel ápoló lelkületben vannak letéve.

b) Szűz Mária hathatós közbenjárásával szent *fia megváltó kegyelmeit kijárja a rászorultaknak*, miként már a galileai Kánában eredményesen közbenjárt a zavarba jutottakért. Szűz Mária e közbenjáró tevékenységének valósága minden kétségen fölül áll. A *szentatyák* Irén óta egyetemesen tanítják; az Egyház gyakorlata ezerszeresen visszhangozza a liturgiai imádságokban, magánájtatosságokban, kegyhelyek tiszteletében, a meg nem számlálható imádság-meghallgatásokban; ez a meggyőződés a 11. századból való *Salve Reginában* és az angyali üdvözlés záradékában tömör erővel tör elő és száll égnek. A *teológiai megfontolás* Szűz Mária páratlan méltóságából következteti közbenjárásának nemcsak tényét, hanem erejét is. A szentek közbenjáró ereje ugyanis Isten-szeretésük tökéletességétől és Isten-közelségük fokától függ.¹ Szűz Máriának istenanyai méltóságánál fogva hasonlíthatatlanul hatékonyabb a közbenjárása, mint más teremtményeké. Jézus Krisztus mint kegyeletes fiú mindig egészen különös előzékenységgel fogadja anyja közbenjárását; mennyei Atyja pedig külön kedvteléssel tekint elsőszülött lányának könyörgésére és csakis a legszentebb ügynek szóló pártfogására. Azonban bármilyen hatalmas Szűz Mária közbenjárása, nem szabad azt úgy fölfogni, hogy uralkodás jellegét ölti. Az Egyház tilalmazta azokat a képeket, melyek Szűz Máriát mint az Üdvözítő úrnőjét vagy szent Szívének királynőjét ábrázolják.

2. **Tétel. Szűz Mária megdicsőült állapotában minden kegyelem közvetítője.** *Valószínű* nézet. Tételünket világosan tartalmazzák és használják az utolsó két emberöltő óta ünnepélyes

¹ Thom 2II 83, 11.

pápai megnyilatkozások: úgymint XIII. Leó «*Iucunda semper*» 1891; X. Pius «*Ad diem illum*» 1904; XV. Benedek 1921-ben engedélyezte a «minden kegyelem közvetítőjének» ünnepét (v. h. a Jóhalálról nevezett Nagy Boldogasszony társulatához írt levelét 1918); XI. Pius «*Miserentissimus Redemptor*» 1928.

Magyarázat. A tétel kimondja, hogy Szűz Mária megdicsőülése óta minden kegyelem, akár megszentelő akár segítő, akár az Egyházban akár az Egyházon kívül, úgy jut el azokhoz, akiknek szánva van, hogy Szűz Máriának része van kiosztásában; semmiféle kegyelem őt meg nem kerüli útjában. Nem mondja és nem mondhatja azonban, hogy a kegyelem közvetítésének üdvtörténetileg és dogmatikailag megállapított más föltételei és közvetítői, nevezetesen az Üdvözítő közvetítő hivatása, a szentségek, az Egyház és a szentek közbenjárása, akárcsak egy esetben is kikapcsolódik, úgy hogy szerepüket Szűz Mária közvetítése veszi át. Ebből döntő jelentőségű módszери következmény foly: Szűz Mária egyetemes kegyelemközvetítésének jellegét úgy kell meghatározni, hogy zavartalan összhangban legyen a kegyelemközvetítés más tényezőivel, s azoknak sem hatásosságát, sem hatékonyságuk jellegét ne csorbítsa. Evégből mindenekelőtt *három kérdést* kell tisztáznunk: Hogyan viszonylik Szűz Mária egyetemes közvetítése Jézus Krisztusnak egyetlen közvetítő szerepéhez; milyen jellegű ez a közvetítés; hogyan lehetséges? Csak azután lehet eldönteni a ténykérdést.

a) Alapvető dogmatikai igazság, hogy Jézus Krisztus egyetlen közvetítő Isten és ember között az üdvösség művében, s így a kegyelem közvetítésében is (64. § 1). Tehát *Szűz Mária csak másodlagos közvetítő* (mediatrix secundaria) lehet. Nemcsak abban az értelemben, hogy közvetítő tevékenysége Krisztuséhoz viszonyítva alárendelt jellegű; hanem főként azért, mert ha van Szűz Máriának közvetítő szerepe, azt Jézus Krisztustól kapta; amint Szent Efrém mondja: per mediatorem mediatrix totius mundi. A megváltó kegyelmek forrása Jézus Krisztus; Szűz Mária csak gyűjtő és szétosztó medence lehet, aquaeductus, amint Szentlőrinci Richárd, Nagy sz. Albert kortársa mondja, melyet a forrás tölt meg; gyűjtőlencse, melybe Krisztus napjának sugarai sűrűsödnek bele és sugároznak szét. Szűz Mária minden közvetítő ereje Jézus Krisztusnak elsődleges, szerző jellegű közvetítéséből táplálkozik; relativ, nem abszolút közvetítés.

b) Szűz Mária egyetemes kegyelemközvetítő szerepe *nem lehet főségi szerep*; még abban az értelemben sem, hogy a szerzőség és forrásszerűség síkján társa és segítője Krisztusnak a megváltás és kegyelemadás művében. Némely teológiai szerzőnek azt a kísérletét, mely Szűz Máriát a concaput (társ-fő) címmel akarta kitüntetni, a hittudósok szinte egyértelműen visszautasították. *Nem lehet fizikai eszköz jellegű sem*. A kinyilatkoztatás ilyent kifejezetten csakis Krisztus szent emberségének és a szentségeknek tulajdonít. Azután föltételezné Szűz Máriának egyetemes jelenlétét; hisz a fizikai ok csak ott hathat, ahol van. Végül megtenné Szűz Máriát a szentségek rendjének foglalatjává, mintegy nyolcadik és fő szentséggé, ami ellentétben van a hét szentség dogmájával. A hittudósok általában visszautasították azt a gondolatot, mely Szűz Máriát főszezségnek, «supersacramentum»-nak akarta ünnepelni. Tehát Szűz Mária közvetítő szerepe csak erkölcsi jellegű lehet. Ennek két kategóriáját ismeri a teologia. Az egyik a *közbepjárás*. Ez nyilván alkalmazható Szűz Mária egyetemes kegyelemközvetítésének jellemzésére. Hisz a katolikus áhítat Szűz Máriában kezdettől fogva a leghatásosabb közbepjárót látja. Ebből a szempontból tételünk azt jelenti, hogy Isten (természetesen Jézus Krisztus megváltó érdemeire való tekintettel és az ő főségi közvetítésével) minden kegyelmet úgy és azért ad az embereknek, mert Szűz Mária ezt tőle kéri. A másik a kiérdemlés. E tekintetben a hittudósok Suarez-szel föllállítják a tételt: *Szűz*

*Mária kiérdemelte és kiérdemli méltányosság szerint mindazt, amit Krisztus kiérdemelt igazság szerint.*¹

Mindkét szempont egyesítésére, elmélyítésére és kiegészítésére s egyben tételünk dogmatikai elhelyezésére és igazolására alkalmas egy harmadik kategória: *az anyai közvetítés*. Az anya egészen sajátos helyzetben és hivatással áll gyermek és atya között. A gyermekek felé lelkülete a szükségeknek, igényeknek, bajoknak, kívánságoknak az a biztos, intuitív, együttélő észrevevése, mely a kánaai menyegzőn eluttogja: «Nincs boruk». Az atya, akinek van módja kielégíteni gyermekei igényeit, melyeket az anyai szem látott meg és az anyai szív terjeszt eléje, ismeri az anyai lelkületnek ezt a sajátos, sui generis, bajmeglátó, igény-előterjesztő tehetségét és hivatását, nem különben annak igénylés-nemesítő és bensőségesítő erejét, azt mindenestül tiszteletben tartja és reá való tekintettel indítatva érzi magát, hogy ennek a sokszor csak burkolt, sokszor épenséggel csak rámutató, sohasem erőszakos, mindig bensőséges és bensőségesítő közbenjárásnak engedjen. S amit így ad, azt az anyán keresztül juttatja a gyermekeknek. S így az az anyai szív, mely a gyermeki igényeknek szinte apoteózisát tudta az atya előtt megcsinálni, az atyai adományokra is reá leheli az anyai gondnak és gondosságnak letörölhetetlen, külön érték-adó csókját.

Ez az anyai közvetítés alkalmas arra, hogy kifejezze Szűz Mária egyetemes kegyelemközvetítésének jellegét. α) Nem csorbítja Krisztus egyetemes közvetítő szerepét; hisz nyilvánvaló, hogy Szűz Mária ehhez a szerephez csak Jézus Krisztus érdemei által és a kegyelem-adó Isten kifejezett akarata következtében jut, mint kezdettől fogva épen az Ige megtestesülésére való tekintettel öröktől fogva kiválasztott Θεόπαις. β) Nincsen benne szerzői mozzanat. Az anya nem termeli és nem folyósítja, hanem csak kéri és átadja azokat az értékeket, melyeket gyermekei számára közvetít. Közvetítése ezért nem is fizikai szükség, hanem erkölcsi gazdagodás; ha ez a közvetítés nem volna, a kegyelem áramlása nem akadna meg, de híjával volna egy drága akcentusnak. γ) Szabatosan az anyai közvetítés teszi érthetővé és okolja meg benső logikával, hogy Szűz Mária kijárhat minden kegyelmet, azok számára is, kik nem kérik tőle és akik nem is tudják, hogy az ő kezén és szívéen keresztül kapják. Hiszen az jellemzi az igazi anyaiságot minden más «pártfogó» és «kijáró» közvetítéssel szemben, hogy megérti néma gyermekének is szavát, meghallja az el nem sirt panaszokat, a szemérmesen vagy gyámoltalanul rejtőző vágyakat is, és szívébe zárja duzzogó és durcás fiait is.

Ez az anyai közvetítés, mely Szent Tamás szerint² mint minden nem-krisztusi közvetítés lényegesen függő (dispositiva et ministerialis), *hogyan viszonylik más*, ugyancsak szállás-készítő és kiszolgáló jellegű *kegyelemközvetítésekhez*, amilyenek a szentségek, a szentmise, szentelmények, az érdemszerző jótettek, a szentek közbenjárása, az Egyház és a magányosok imádsága? A legtöbb mai hittudós úgy gondolja, hogy Szűz Mária közvetítése mintegy respektálja ezeknek a közvetítő tényezőknek hatáskörét; amit ezek elintézhetnek a maguk erejében, azt engedi, hogy el is végezzék. Ebben az esetben az ő közvetítése arra szorítkozik, hogy kijárja azokat a segítő kegyelmeket, melyek kellenek a gyümölcsös szentségvételhez, a kegyelemgyarapító jó tettekhez, a jó imádsághoz stb. Azonban az anyai közvetítés gondolata óvást emel ez ellen a megcsönkítés ellen, mely Szűz Máriát úgy állítja a többi másodlagos közvetítő tényező mellé mint egyet a sok közül, és így súlyos árnyat vet egyedülálló üdvtörténeti helyzetére és üdvekonómiai szerepére. Ha Szűz Mária közvetítése anyai, akkor *felöllel minden kegyelmet*, gyermekeinek minden (természetfölötti) életszükségletét; az anyai gond és gondoskodás nem ismer határokat. De épen mert anyai, nem tolja félre, nem sérti meg és nem nyomja el, hanem anyai szívébe öleli a közvetítésnek minden rendjét és törvényét. Ő

¹ Suarez Myst. vitae Christi disp. 23 s. 1 n. 4.

² Thom III 62, 1.

minden kegyelmet úgy szűr át anyai lelkületén, amint Isten kegyelemközvetítő törvénye azt megállapította

c) *Hogyan szerez tudomást Szűz Mária mindazokról az igényekről, melyek a kegyelem egyetemes szükségességének dogmájában jutnak kifejezésre (76. §)?* Hisz az ő kegyelemközvetítése anyai, nem fizikai; s az nem mehet végbe tudatosság nélkül. Ebben a kérdésben teljességgel eligazít *Szent Tamás*, aki megállapítja, hogy a boldogító istenlátás mint minden ismerés az ismerettárgyhoz való hasonulás, még pedig az ismerő képesség foka szerint. Aki tehát az istenlátásnak magasabb fokát érdemelte ki, többet lát meg *Istenből és Istenben*.¹ S ennek az ismerésnek módja és üteme természetesen nem a mi keservesen kúszó diszkurzív ismerésünk, hanem az Isten lelkében olvasó, szerető, látó ismerés, mely egy fogással, a szeretet zsenialitásának egy villanásában fogja át egész ismeretkörét.² Már most e világ dolgaiból minden istenlátó azt ismeri meg Istenben mint okozójukban, az ő teremtoi eszméiben és elhatározásaiban, amiről ott, az örökkévalóság színe előtt helyén való, hogy megismerje.³ Érdeklődésének és vágyának tárgya lehet Isten színe előtt mindaz, ami helytáll az istenszeretés választó tüzeiben. Ha tehát Szűz Máriában megvan az egyetemes anyai kegyelemközvetítés akarata, sőt hivatása, akkor elsősorban ennek a hivatásnak a területe az a világ, mely föltárul istenlátó és Istennel azonosuló szeráfi szeretete előtt.

*Bizonyítás. a) Az ősevangélium azt mondja: «Ellenkezést vetek közéd és az asszony közéd, a te ivadékod és az ő ivadéká közéd».*⁴ Az az asszony, aki fültanuja volt ennek a súlyos szónak, az első asszony, Éva; és az ő ivadékában kiemelkedő helyen ott van Szűz Mária. Fölkínálkozik tehát a párhuzam: Éva–Mária; az első asszony, aki anyja lett minden élőknek, de azoknak, akiket a bűn mindjárt halálra szánt; és az, aki mint igazi Éva, fölséges új kiadásban (hisz ennek a párhuzamnak mintája volt Szent Pál nagyszerű meglátása az első és második Ádámról)⁵ anyja lett az igazán élőknek, az örök Istenben való életre hivatottaknak. Így látják ezt már Jusztin és Irén (fönt [86. lap](#)). A mi tételünk szempontjából csak arra volt szükség, hogy *ennek az anyaságnak teljes tartalma* kibontakozzék a hívő tudat előtt. Lehetetlen volt a hívő eszmélésének már mindjárt első útján meg nem látni, hogy Krisztus anyja–Isten anyja, Θεοτόκος. Ezt nyomon követte a második meglátás. Ha Krisztus Isten anyja, mert Krisztus Isten, akkor a megváltó Krisztusnak anyja váltságunknak és a megváltási kegyelmeknek is anyja, causa nostrae salutis. Szent Ágoston meglátja a másik nagy párhuzamot: *Mária–Egyház*.⁶ S ezzel már megvillan az a mozzanat, melyről itt szó van: *Szűz Mária anyaisága*. Ezt először *Origenes*⁷ olvasta ki az Üdvözítő szavából, mellyel Szűz Máriát Szent János apostol gondjába ajánlotta és viszont: «Asszony, ime a te fiad!» Itt nem az dönt, vajjon az Üdvözítő szavában benne van-e sensu expresso, hogy Jánosban mint típusban mindnyájunkat Mária anyai gondjába ajánlott, hanem hogy az Üdvözítőnek ez a szava alkalmat adott az ősegyház legtudósabb emberének arra a meglátásra, hogy a Θεοτόκος-ban, a második Éva gondolatában bennelappang Szűz Mária anyaisága. Utána Anzelm, Bernát, Albert látják meg újból Szűz Mária anyaságában az anyaiságot, azt a lelkületet és hivatást, mely felöleli az összes hívőket összes természetfölötti szükségseikkel.

Van ennek az anyaiságnak a Szentírásban egy olyan bizonyossága, mely talán beszédesebb, mint amit Origenes az Üdvözítő szavából olvasott ki. Bizonyos t. i., hogy az Úr Krisztusnak földrejövetele, megtestesülése és gyermekése, az «evangelium infantiae» édes titkai

¹ Thom I 12, 8.

² Ibid. a. 10.

³ Thom 2II 83, 4 ad 2.

⁴ Gen 3,15.

⁵ 1 Cor 15,45..

⁶ August. De s. virgin. 6, 6.

⁷ Origen. in Jn praef. 6.

tekintetében Szűz Mária az egyedüli forrás és közvetítő. Ez Szűz Mária anyaiságának első és mondhatatlanul gyöngéd megnyilvánulása. «Mária szívében tartja vala mindez igéket», csak azért, hogy hiven tudja közölni gyermekeivel. Így lett az Isten-anya, a Θεοτόκος, hitünk anyja, πιστίτοκος. Ez a gond természetesen nem szűnik meg Szűz Mária halálával; «aki gyermekét szerette, gondját sír el nem temette». S csak természetes, hogy ennek a gondnak főtárgya az, ami gyermekei, Krisztus hivatott testvérei számára a legszükségesebb: a kegyelem. Ezt Montforti *Grignion* († 1716) mondotta ki először, diadalmasan megvédte Liguori sz. Alfonz, és az utolsó két emberöltő pápai nagy egyértelműséggel magukévá tették. S ezzel ezen a vonalon a végére ért a dogma-kibontakozás: Szűz Mária Isten-anyaságában burkoltan benne van az anyaiság, és ebben benne van ennek a természetfölötti anyaiságnak legtermészetszerűbb mozzanata: a kegyelemnek elvi és egyetemes anyai közvetítése.

b) Szűz Máriának külön tevékenységi szerepe is volt a megváltásnak és a kegyelemszerzésnek a művében: az anyai áldozati lelkület, melynek értelmében Szűz Mária egészen sajátos módon azonosította magát az Üdvözítőnek áldozatos életével, főként keresztáldozatával, s ezért sajátos hatásossággal is részesült a gyümölcseiben; tehát közvetítő és alkalmazó erejében is. Jelezte ezt az agg Simeonnak próféta szava a templomi bemutatáskor: «Ime, tétetett... ez jelül, melynek ellene mondanak; neked magadnak is majd tör járja át a lelkedet». Kezdődött Máriának ez a sajátos áldozata az annuntiatio-kor, mikor az angyal tudtára adta istenanyai hivatottságát és ő megadta beleegyezését. Hisz akkor beleegyezett nem általánosságban abba, hogy Krisztus anyaságát vállalja, hanem hogy a szenvedésre, keresztalálra szánt, a megváltó Krisztusnak lesz anyja. Ezáltal azonosította magát szent Fiának váltság- és kegyelemszerző áldozatával, és lett virgo sacerdos. Ennek az áldozati tevékenységnek kiemelkedőbb külső mozzanatai: az Egyiptomba való menekülés; a tizenkét éves Jézusnak templomi szereplése, amikor először tárult Mária lelke elé annak az áldozatnak nagysága, melyet épen anyaiságától kívánt az Úristen: odaadni Fiát egy kemény, lemondásos, a tömegek kegyetlenségének kitett apostoli és keresztalálban torkoló életre, lemondani az együttlétről és az anyai gondoskodásról, mely épen a leggyöngédebb anyáknak igénye sok értetlenséggel és szenvedéssel találkozó finom húrozatú fiuk iránt. Ennek a lemondásnak fájdalma ott rángatózik még az evangéliumnak annyira szűkszavú utalásain is,¹ és kulminál a Golgotán, mikor a fájdalmas anya lelkén végigszánt minden kín és egyben minden engedelmes önfeláldozó szeretet, mely szent Fiának keresztáldozatát érlelte.

Ennek az áldozatosságnak iskolájában tanulta meg Szűz Mária szent Fiának szemével látni az emberi nyomorúságot, a bűn szörnyűségeit és a kegyelem föltétlen értékét és szükségességét. Itt tágult bele lelke abba a segíteni akaró nagy szeretetbe, mely világokat tud magábaölelni. Itt is kapta meg a fölavatást a természetfölötti anyaiságra. Amire ő üdvtörténeti helyzete és méltósága révén ontologialag már képesítve volt, arra most *pszichikailag is fölkészült*. És amily biztonsággal és bensőséggel megtanulta itt meglátni, hogy az egyedüli igazi nyomorúság a bűn és az egyedüli igazi és föltétlenül szükséges segítség a kegyelem, oly határozottsággal vállalta anyai lelkülete az egyetlen lehetséges segítséget: megtenni mindent, amit az igazi anya meg tud tenni, mikor gyermekeinek végveszedelméről, illetőleg üdvösségéről van szó. Ez pedig mi lehetne más, mint az egyetemes kegyelemkövetítés vállalása?

c) Szent Tamás föllállítja azt a kinyilatkoztatás forrásaiból közvetlenül igazolható biztos tételt: A természetfölötti szeretet arra indítja a szenteket, hogy másokért imádkozzanak; tehát *az üdvözültek imádkoznak azokért, kik rászorulnak imádságos segítségükre*. S minél mélyebb és izzóbb az a szeretet, annál átfogóbb imádságos kérésük tárgya; és viszont minél közelebb

¹ Mt 12,46–50 par.

vannak Istenhez, annál biztosabb hatású a közbenjárásuk.¹ Már most megint dogmatikailag biztos igazság, hogy *Szűz Mária* az összes teremtetett személyek közül legközelebb áll Istenhez s a legmélyebb és legtüzesebb szeretettel ölel át Istent és embert. Tehát elutasíthatatlan a következtetés: Az a páratlan szeretet, mely az istenanyaság tövén fakad és a krisztusi áldozatosság iskolájában nőtt nagyra, éppen Szűz Mária üdvtörténeti helyzeténél fogva annyira egyetemes, mint az Üdvözítőnek megváltó szeretete (hisz a Megváltó anyjának szeretetéről van szó), és ennek következtében felöleli az összes embereket; és van annyira anyai, hogy az igazi lelki szükségletekre, tehát a kegyelemre irányul egész terjedelmében; és van annyira hatásos, mint az istenanyai méltóság megkívánja. Tehát Szűz Mária anyai közvetítése kiterjeszkedik minden embernek minden kegyelmére.

Tehát a Szűz Mária egyetemes kegyelmi közvetítését kimondó tétel az istenanyaságban, a második Éva dogmatikai igazságában és a fájdalmas anyaságban burkoltan körvonalozott és a szentek imádságos közvetítése biztos igazságának előtételül való fölhasználása mellett biztosan levezethető dogmatikai következtetés. S mint ilyen következtetés, melynek mindkét premisszája kinyilatkoztatott igazság, dogmaként is *definiálható*, salvo iudicio Ecclesiae.

Ugyanezzel a fönntartással az oportunitás kérdését megvilágíthatja a következő meg gondolás: Tételünk definiálása a természetfölötti biztos igazság kozmoszában helyet és hogy úgy mondjuk, polgárjogot adna *az anyaiság nagy gondolatának*. Az emberiségnek ősi sejtése, hogy a világrendben egészen sajátos helye és hivatottsága van az anyaságnak és anyaiságnak. Kybele kultusza, mely éppen a kereszténység megjelenése idejében áradt ki Szíriából a hellenizmus területére, ebből a sejtésből táplálkozik; de egyúttal ijesztő arányokban mutatja a nagy kisértést és veszedelmet is, mely benne lappang. Ha a mi tételünk dogma alakjában a Magna Mater deum-mal szembeállítaná teljes határozottsággal a Mater divinae gratiae-t, elvben egyszersmindenkorra számúzná azt a kisértést, mely a merőben alsó életet, a vak ösztönt, a merő természeti termékenységet akarja megtenni az élet és imádás misztériumának, és amely ma megint vészesen kisért mint az élet, faj és vér mítosza. S mikor tételünk mint dogma a Θεοτόκος nagy dogmájára ráteszi a koronát, az istenanyaságot is a merőben karizmás szférából, mely Szent Ágoston szerint² magában még etikai megalapozásra szorul, teljes félreérthetlenséggel egyszersmindenkorra a szellemiség, az etikum szférájába emeli. Amikor pedig a kegyelem-közvetítésben az anyaiság mozzanatát nyomatékozza, kifejezésre juttatja azt a nagy igazságot, hogy a kegyelem elsősorban megkegyelmezés, a bukott, bűnös világnak értő, imádságos megsegítése. És így ennek az Istentől és az ő Krisztusától oly gyökeresen elfordulni készülő nemzedéknek lelke elé odaállítja az anyát, az érintetlen, teljes anyaiságot, mely a tékozló és züllött fiakkal szemben is változatlanul és megingathatatlanul – anya marad.

3. Tétel. Szűz Máriát kiváló vallási tisztelet (cultus hyperduliae) illeti meg. Biztos. A vallási tisztelet ugyanis közvetlenül és egyenest *személynek szól* (61. § 3. és 90. § 2) és a személy méltóságához igazodik. Szűz Máriának a teremtetett személyek között legnagyobb méltóság jutott; következésképp legnagyobb tisztelet is illeti meg.

Ezt *meg is kapta* már az Üdvözítő fogantatásakor: az angyal kegyelemmel teljesnek üdvözölte.³ Ennek a mennyei üdvözlésnek földi visszhangja volt Erzsébet köszöntése: «Betelék Erzsébet Szentlélekkel és nagy szóval fölkiálta mondván: Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse! De hogyan jutok én ahhoz, hogy az én Uramnak anyja jön hozzám?»⁴ Ezzel megjelöli a Mária-tisztelet jogi alapját is: Máriát Ura, azaz Istene anyjának mondja. Ugyancsak a Szentlélek ihletében jövendőli Szűz Mária: «Ime

¹ Thom 2II 83, 11.

² August. De s. virgin. 3.

³ Lc 1,28.

⁴ Lc 1,41–3.

mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék». ¹ Ezzel kimondja a keresztény istentiszteletnek egyik alaptörvényét, melyet a századok fényesen igazoltak és kifejtettek.

Igaz, élete további folyamán nem olvasunk többet külső megtisztelésekről. Neki ugyanis mindenben szent Fia nyomdokán kellett járnia; «amint szent Fiában a dicsőséget megelőzte a megalázódás állapota, úgy anyjában is az alázatot, mely Fiától átszármaztatott reá, követte a fölmagasztalás». ² Ez az alázat és rejtettség folytatódott az első három század egyházi életében. Ebben az időben az atyák Szűz Mária iránti tiszteletüket elméletileg oly erőteljesen juttatták kifejezésre, hogy a következő századok alig tettek túl rajtuk (így pl. Jusztin és Irén). De azokban a zivataros századokban az Egyház kultuszélete nem tudott nyugodtan kibontakozni. A kegyeletes emlékezés homlokterében a vértanúk állottak haláluk napjával és körülményeivel; de Szűz Mária haláláról nem volt biztos hagyományuk. Továbbá nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Szűz Máriát a keresztények a Jézus Krisztussal való szoros kapcsolat miatt együtt ünnepelték szent Fiával, miként már a betlehemi éjszakában az angyalok és pásztorok, később a napkeleti királyok az anyja ölében pihenő kisdédnek hódoltak; az első Mária-képek is a katakombákban (a 2. századból) így ábrázolják Szűz Máriát. Ami azonban a hitben és lelki tisztelésben oly szorosan összetartozott, természetesen a külső tisztelésben, a kultuszban és liturgiában is csak lassan tudott különválni.

De amint Nagy Konstantinnal az Egyház fölszabadult a százados nyomás alól, a külső Mária-tisztelet is egyszerre hatalmasan nekilendült. A kollyridiánusok, kik Szűz Máriának kaláccsal (κολλυρίτζ) áldoztak, ezzel a túlzásukkal bizonyosságot tesznek, mennyire gyökeret vert a nép lelkében. Epifánusz a túlzást élesen elítéli, de a Mária-tiszteletet megerősíti: «Mária egészen fölséges és szent s teljességgel tiszteletre méltó, de nem egészen az imádásig». ³ Nazianzi sz. Gergely elsőnek tesz tanuságot, hogy egy szüzességében veszélyeztetett nő segítségül hívta Máriát ⁴; ugyancsak ő ír le elsőnek egy Mária-jelenést: megjelent Csodatevő Gergelynek és átadta neki a híres hitvallást. A Transitus B. M. V. a 4. századvégi néphangulat világos jeleként előadásába gyakrabban sző bele Máriához intézett fohászokat. Szent Efrém himnuszaiból és homíliáiból oly bensőséges Mária-tisztelet szól, melyen a középkor sem tett túl. 380 körül megjelenik az első Mária-ünnep, és épülnek az első templomok a tiszteletére (az első 362-ben). A Nyugat abban az időben még inkább csak utánzás alakjában gyakorolja és terjeszti a Mária-tiszteletet. ⁵ Hatalmas lendületet adott neki azután az efezusi zsinat azzal, hogy ünnepélyesen kimondta a Mária-tisztelet jogcímét, az Isten-anyaságot. Az 5. században megjelennek az első Mária-dicsőítő szentbeszéddek (konstantinápolyi Proklus és ancyrai Theodotus), a 6. században a Mária-dalok. A középkor áhítat-életének közismert jellegzetes vonása a Boldogságos Szűznek lelkes tisztelete, mely az istentiszteletnek minden kifejező eszközét, az ünnepet, templomot, szentképet, népáhitatot, irodalmat, művészetet fölhasználja, hogy segítse valóra váltani a Magnificat fölséges jövendölését. S ha a nép itt-ott nem-dicséretes túlzásokba is esett, melyek ellen a trentói zsinat is állást foglalt, a középkori egyházi élet nagyjai, nemcsak a hűvös józanságukról ismert nagy skolasztikusok, hanem a tüzes misztikusok is vezérükkel Szent Bernáttal az élükön a leggyöngédebb bensőséget a legteljesebb igazság-szeretettel és teológiai korrektséggel tudták párosítani. S hogy az Egyházban él a szenthajdan szelleme, annak egyik vigasztaló bizonyossága, hogy a Mária-tisztelet mindmáig folyton új erőteljes hajtásokban mutatja meg életerejét és termékenységét.

¹ Lc 1,48.

² Guibert De laude s. Mariae 2.

³ Epiphany. Haer. 79, 4 7.

⁴ Nazianz. Or 24, 10; M 46, 409 k.

⁵ Hieron. Epist. 22, 38; 107, 7; Ambr. Virgin. II 2, 6.